

RAPOR

DEMOGRAFİK YORGUNLUK

Türkiye’de Nüfusun Yaşlanması, Riskler ve Öneriler

FATMA ZEHRA LALEOĞLU

HAZİRAN 2025 | SAYI: 265

DEMOGRAFİK
YORGUNLUK
Türkiye’de Nüfusun
Yaşlanması,
Riskler ve Öneriler

FATMA ZEHRA LALEOĞLU

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 265
I. Baskı: 2025
ISBN: 978-625-96864-0-0

Editörya: Ebrar Üzümcü, Mustafa Said İşeri, Berrin Çalışkan
Mizanpaj: Said Demirtaş
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 9

KÜRESEL YAŞLANMA EĞİLİMİ VE ULUSAL NÜFUS POLİTİKALARI | 13

KÜRESEL YAŞLANMA EĞİLİMİ | 13

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULANAN NÜFUS POLİTİKALARI | 16

TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK YORGUNLUK VE YAŞLANMA | 35

YAŞLI NÜFUSUN MEVCUT PROFİLİ | 41

YAŞLI YALNIZLIĞI VE HANEHALKINDA YAŞLILAR | 46

YAŞLI YOKSULLUĞU VE BAĞIMLILIĞI | 50

GÜNLÜK YAŞAM AKTİVİTELERİ, İHTİYAÇLAR VE KISITLAR | 54

ÖLÜM NEDENLERİ VE YALNIZ ÖLÜM SORUNU | 61

SONUÇ: DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER | 67

ÖNE ÇIKAN BULGULAR | 67

ÖNERİLER | 71

ÖZET

Bu raporda küresel eğilimler de göz önünde bulundurularak Türkiye'nin giderek hız kazanan demografik dönüşüm süreci yaşlanma olgusu çerçevesinde ele alınmaktadır. Yaşlanma olgusu yalnızca nüfusun yapısal değişimiyle sınırlı kalmamakta; sağlık hizmetleri, ekonomik yapı, toplumsal ilişkiler ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda derin etkiler oluşturmakta ayrıca söz konusu alanların her birinde yeni ihtiyaçlar ve riskler doğurmaktadır. Türkiye'nin bu dönüşümü oldukça kısa bir zaman diliminde ve yüksek bir ivmeyle tecrübe etmesi ise "demografik yorgunluk" olarak kavramsallaştırılabilecek bir durumu beraberinde getirmektedir.

Bunlara dikkat çekmek amacıyla kaleme alınan raporun ilk bölümünde dünya genelindeki yaşlanma eğilimleri incelenmiştir. Nitekim son yıllarda dünya genelinde yaşlı nüfusun oranı hızla artmaktadır. 1974'te yüzde 5,5 olan yaşlı nüfus oranı 2024'te yüzde 10,2'ye ulaşmıştır. Önümüzdeki elli yıl içinde ise bu oranın yüzde 21'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

Raporda ayrıca Çin, Macaristan, İtalya, Japonya, Güney Kore ve Almanya gibi farklı sosyopolitik, ekonomik ve kültürel dinamiklere sahip ülkelerin öne çıkan demografik özellikleri

ve uyguladıkları politika örnekleri aktarılmıştır. Bu bağlamda Çin üç çocuk politikası, aile destekleri ve yaşlı bakımı için mesleki eğitimlerle öne çıkmaktadır. Macaristan vergi indirimleri, konut kredileri ve annelik yardımları gibi mali teşviklere ağırlık vermektedir. Japonya ve Güney Kore yaşlılara yönelik politikalara odaklanırken bu kapsamda yaşlı istihdamını artırma, demans farkındalığı, akıllı ev uygulamaları, yalnız ölüm tedbirleri ve yaşlı-öğrenci ev paylaşımı gibi programları uygulamaktadır. İtalya ve Almanya ise hem çocuk sahibi olmaya yönelik teşvikler sunmakta hem de yaşlıların toplumsal hayata adaptasyonlarını sağlamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte nitelikli göçmenlerin ülkeye entegrasyonu da nüfus politikalarında en çok dile getirilen ve tartışılan çözümlerden biridir.

Bu raporda Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) verileri ışığında ülkemizdeki yaşlı nüfus irdelenmiştir. Bu kapsamda yaşlı nüfusun demografik ve sosyoekonomik profili ayrıntılı bir biçimde incelenmiş; yaş grubu, medeni durum, eğitim düzeyi, istihdam durumu, yoksulluk riski, günlük yaşam aktiviteleri ve hanehalkı yapıları gibi çok sayıda değişken üzerinden mevcut durum analiz edilmiştir. Ardından hem doğurganlık oranlarının artışı hem de yaşlı bireylerin refahı ve toplumsal hayata entegrasyonu için uygulanabilecek çeşitli politika önerileri sunulmuştur.

GİRİŞ

Demografik dönüşümler toplumların sosyal, ekonomik ve politik yapılarını derinden etkileyen uzun vadeli süreçlerdir. Demografik dönüşüm (*demographic transition*) en yalın haliyle yüksek doğum ve ölüm oranlarının tarihsel süreçte azalarak yerini düşük doğum ve ölüm oranlarına bırakmasını ifade etmektedir.¹ Genel olarak 65 ve üzeri yaş grubu yaşlı nüfus olarak tanımlanmaktadır. Demografik dönüşümün en önemli etkisi de yaşlı nüfusun artması ve toplam nüfus içerisinde daha fazla bir orana sahip olmasıdır. Söz konusu dönüşüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı hızlarda gerçekleşmektedir. Günümüzde ise küresel ölçekte ve belirgin bir şekilde nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla demografik dönüşüm yalnızca gelişmiş ülkelerle sınırlı kalmamakta aynı zamanda gelişmekte olan ülkeleri de giderek daha fazla etkilemektedir.

Demografik dönüşüm bilhassa gelişmekte olan ülkelerin sosyal ve ekonomik sistemleri üzerinde önemli düzeyde baskı oluşturmaktadır. Üstelik dönüşümün beraberinde getirdiği risk-

¹ Ansley J. Coale, "Demographic Transition", *Social Economics*, ed. John Eatwell, Murray Milgate ve Peter Newman, (Palgrave Macmillan, Londra: 1989), s. 16.

ler gelişmekte olan ülkeler için daha yıkıcı olabilmektedir. Örneğin çalışma çağındaki nüfusun daralması üretkenliği düşürerek ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Artan yaşlı nüfus sosyal güvenlik ve sağlık sistemlerini daha kırılgan hale getirmektedir. Dahası nüfusun yaşlanması yaşlı bakımı başta olmak üzere çeşitli sosyal hizmet desteklerine yönelik talep ve ihtiyacı artırmaktadır. Yine yaşlıların sosyal adaptasyonları da politika üretiminde öncelik verilmesi gereken bir başka konuyu oluşturmaktadır. Tüm bu hususların da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere kıyasla daha büyük sorunlar oluşturabileceği açıktır.

Mevcut nüfus verileri Türkiye nüfusunun da bir dönüşüm geçirdiğini göz önüne sermektedir.² Ancak Türkiye'nin bunu oldukça hızlı bir şekilde tecrübe ettiği ve bu hızın artarak devam edeceği anlaşılmaktadır. Nitekim bazı Avrupa ülkelerinde yaşlanma süreci nispeten daha yavaş ve kademe- li ilerlerken Türkiye'de "hızlı yaşlanma" olgusu dikkat çekmektedir. Örneğin günümüzde Almanya'nın mevcut yaşlı nüfusu yaklaşık yüzde 23'tür ve bu oran 64 yıl içerisinde iki katına ulaşmıştır. Benzer şekilde Fransa'da da 1960'ta yüzde 11,5 olan yaşlı nüfus oranı 2024'te neredeyse iki katına erişmiştir. Hollanda'nın yaşlı nüfusu yüzde 20,5'tir ve söz konusu oran 55 yıllık süreç içerisinde iki katına çıkmıştır. Yine İtalya'da yaşlı nüfusun iki katına çıkış süresi (*doubling time*) yaklaşık 50 yıldır. Türkiye'ye baktığımızda ise yaşlı nüfusun iki katına çıkış süresi neredeyse 25 sene içinde tamamlanmıştır. Üstelik Türkiye'nin nüfus projeksiyonları 2050'de yaşlı nüfusun yeniden iki katına yükseleceğini göstermektedir.³ Dolayısıyla Türkiye'de nüfusun yaşlanması karşısında gerekli yatırımların yapılması ve önlemlerin alınması öncelikli konular arasındadır.

2 Ayrıca bkz. Fatma Zehra Özdemir, "Türkiye'nin Nüfus Projeksiyonu ve Demografik Dönüşüm", *SETA Perspektif*, Sayı: 409, (Ağustos 2024).

3 "Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100", TÜİK, 30 Temmuz 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2023-2100-53699>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

TABLO 1. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDE YAŞLI NÜFUSUN İKİ KATINA ÇIKTIĞI YIL ARALIKLARI

Ülkeler	Yıllar	Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (Yüzde)
Almanya	1960	11,5
	2024 ⁴	23,2
Hollanda	1969	10,1
	2024 ⁵	20,5
Fransa	1960	11,5
	2024 ⁶	22,0
İtalya	1974	11,9
	2024 ⁷	24,4
Türkiye	2000	5,7
	2024	10,6

Kaynak: “Population Ages 65 and Above (% of Total Population)”, World Bank Group, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

Bu rapor söz konusu konunun kritik öneminden hareketle dünyada ve Türkiye’deki demografik dönüşüm süreçlerini özellikle yaşlanma bağlamında ele alarak mevcut durum analizi ve gelecek projeksiyonları sunmayı amaçlamaktadır. Raporda TÜİK’in açıkladığı veriler üzerinden yaşlı nüfusun demografik özellikleri, ekonomik ve sosyal durumu, sağlık ve bakım ihtiyaçları incelenerek nüfusun yaşlanmasının Türkiye için oluşturduğu fırsatlar ve zorluklar değerlendirilmiştir. Raporun nihayetinde ise çeşitli ülkelerde uygulanan politikalar ele alınmış ve ülkemizde de hayata geçirilebilecek çeşitli politika önerileri sunulmuştur.

4 2024 öncesine ait veriler World Bank Group’tan ve 2024 verisi Almanya Federal İstatistik Ofisinden alınmıştır. Bkz. “Fortschreibung des Bevölkerungsstandes”, Deutschland Statistisches Bundesamt, <https://www-genesis.destatis.de/datenbank/online/statistic/12411/details>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

5 2024 öncesine ait veriler World Bank Group’tan ve 2024 verisi Hollanda Merkez İstatistik Ofisinden alınmıştır. Bkz. “Elderly People”, Netherlands Centraal Bureau Voor de Statistiek, <https://www.cbs.nl/en-gb/visualisations/dashboard-population/age/elderly-people>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

6 2024 öncesine ait veriler World Bank Group’tan ve 2024 verisi Fransa Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (INSEE) verilerinden alınmıştır. Bkz. “Pyramide des Âges au 1er Janvier 2025”, Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques, <https://www.insee.fr/fr/outil-interactif/5014911/pyramide.htm>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

7 2024 öncesine ait veriler World Bank Group’tan ve 2024 verisi İtalya Ulusal İstatistik Enstitüsünden alınmıştır. Bkz. “Resident Population by Age”, Istituto Nazionale di Statistica, <http://dati.istat.it/Index.aspx?QueryId=42869&lang=en>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

KÜRESEL YAŞLANMA EĞİLİMİ VE ULUSAL NÜFUS POLİTİKALARI

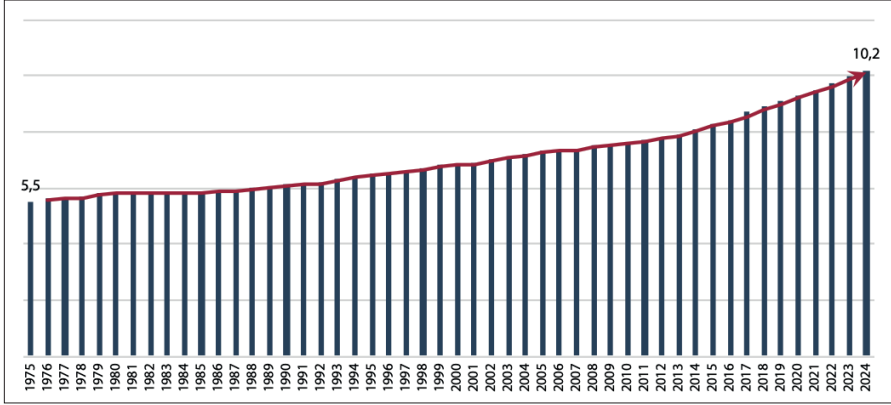
KÜRESEL YAŞLANMA EĞİLİMİ

Son yıllarda dünya genelinde yaşlı nüfusun oranı hızla artmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde doğurganlık oranlarının düşmesi ve sağlık hizmetlerindeki ilerlemeler sayesinde yaşam süresinin uzaması yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payını önemli ölçüde artırmıştır. Nitekim küresel olarak doğumda beklenen yaşam süresi 2024'te 73,3 yıla ulaşırken 1995'ten bu yana 8,4 yıl artmıştır.⁸ Aynı zamanda kentleşme, yüksek eğitim ve aile planlaması gibi faktörler birçok ülkede doğum hızı ve oranlarının azalmasına neden olmuştur. Artırılabilir olan tüm bu etkenler yaşlı oranının artmasına ve doğal olarak nüfusun yaşlanmasına yol açmaktadır.

⁸ "Ageing: Global Population", World Health Organization, 21 Şubat 2025, <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/population-ageing>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

1975-2024 arasında 65 ve üzeri yaş grubunun dünya çapındaki payı neredeyse iki katına çıkarak yüzde 5,5'ten yüzde 10,2'ye yükselmiştir. Küresel nüfus projeksiyonlarında yaşlı nüfusun bu artışını ilerleyen yıllarda da sürdüreceği öngörülmektedir.

Grafik 1. Dünya Nüfusunda Yaşlıların Oranı (1975-2024, Yüzde)

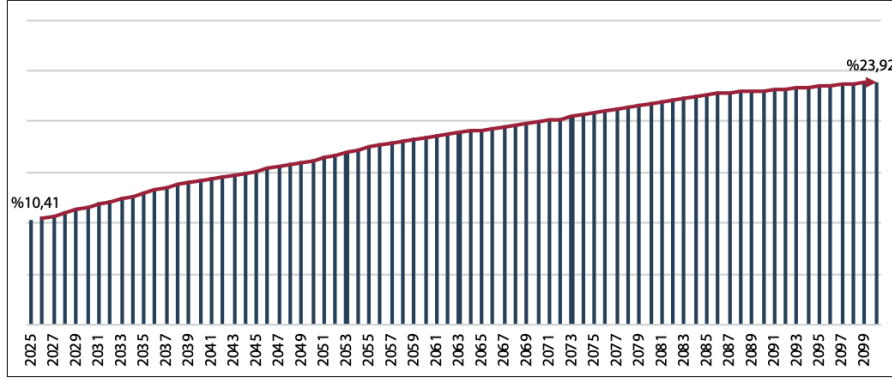
Kaynak: "Population Ages 65 and Above".

2080'e kadar 65 yaş ve üzeri kişi sayısının 2,2 milyara ulaşarak 18 yaş altı nüfus sayısını geçeceği tahmin edilmektedir. 80 yaş ve üzeri kişilerin sayısının ise 2030'ların ortalarında bebek sayısını (1 yaş ve altı) geçerek 265 milyona ulaşacağı beklenmektedir.⁹ 2100'e gelindiğinde ise en kalabalık nüfusa sahip ülkelerde yaşlıların toplam nüfusun yüzde 40'ını oluşturabileceği öngörülmektedir.¹⁰

⁹ *World Population Prospects 2024: Summary of Results*, (United Nations Department of Economic and Social Affairs, New York: 2024).

¹⁰ *World Population Prospects 2024*.

Grafik 2. Demografi Projeksiyonunda Yaşlı Nüfus Oranı (2025-2100, Yüzde)

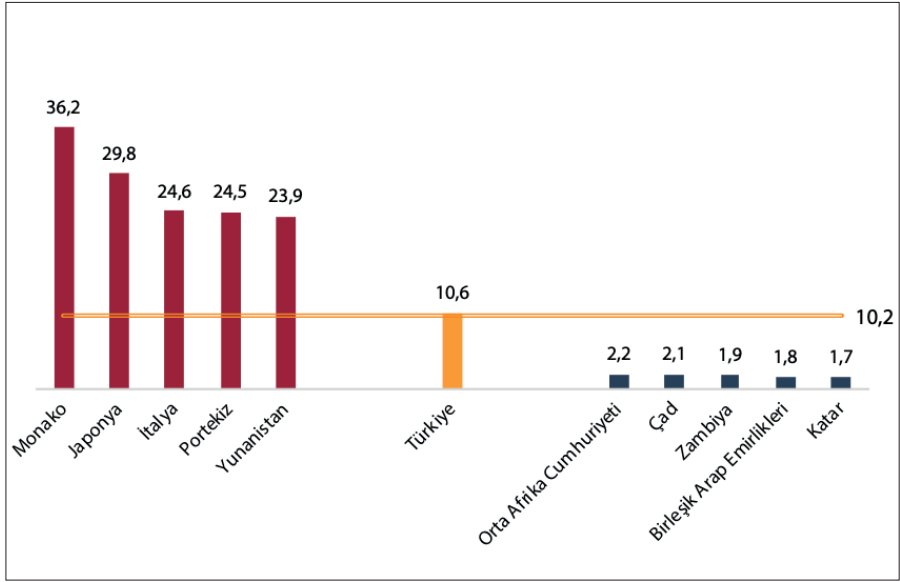

Kaynak: "World Population Prospects, 2024 (Medium Variant)", Birleşmiş Milletler, <https://population.un.org/wpp/downloads?folder=Standard%20Projections&group=Population>, (Erişim Tarihi: 24 Mart 2025).

Öte yandan bazı ülkeler halihazırda sahip oldukları yoğun yaşlı nüfusla dikkat çekmektedir. Yaşlı nüfusun oransal olarak en fazla olduğu beş ülke sırasıyla Monako, Japonya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan'dır. Monako'nun dünyanın en küçük ülkelerinden biri olduğunu ve bu sebeple az bir nüfusa (yaklaşık 40 bin) sahip bulunduğunu belirtmekte fayda vardır. Diğer taraftan Japonya'da yaşlı nüfus oranı yüzde 29,8'dir. Bunu yüzde 24,6 ile İtalya ve yüzde 24,5 ile Portekiz takip etmektedir. Yunanistan'daki oran ise yüzde 23,9 seviyesine ulaşmıştır. Dünya toplam nüfusu içindeki yaşlı nüfus oranının yüzde 10,2 olduğu düşünüldüğünde bu oranların dünya ortalamasının ziyadesiyle üzerinde yer aldığı görülmektedir.

Öte yandan yaşlı nüfusun az olduğu beş ülke Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Zambiya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar'dır. Bu ülkelerdeki yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 2,2 bandını geçmemektedir. Bu ise yüzde 10,2 olan dünya ortalamasının oldukça gerisinde kalmıştır.

Grafik 3. Dünyada Yaşlı Nüfus Oranının En Fazla ve En Az Olduğu 5 Ülke (Yüzde)

Kaynak: "Population Ages 65 and Above".

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULANAN NÜFUS POLİTİKALARI

Genel olarak dünya nüfusu yaşlanırken bu yaşlanma çeşitli ülkelerde farklı hızlarda ilerlemektedir. Nüfusu yaşlanan ülkeler konuya ilişkin çeşitli politikalar üretmekte ve uygulamaktadır. Söz konusu hususta uygulanan politikaları ise iki temel kategoriye ayırmak mümkündür. İlk olarak nüfusun yaşlanmasının önüne geçebilmek için uygulanan demografik politikalar ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda genç nüfusu artırmak adına özellikle çocuk sahibi olmaya yönelik teşvikler, mali destekler (çocuk yardımları, vergi indirimleri vb.), esnek çalışma saatleri, doğum ve ebeveyn izinleri gibi hususlar hayata geçirilirken zaman zaman ise iş gücü açığını kapamak ve genç nüfusu artırmak için nitelikli göçmenlerin kabulü gibi politikalar da uygulamaya koyulmaktadır. İkincisi mevcut yaşlı nüfusa yönelik uygulamalardır. Bu uygulamalar yaşlı nüfusun hayata ve topluma entegrasyonu, değişen dünyaya ve yaşam biçimlerine adaptasyonu, sosyal yardım ve destekler, yaşlı sağlığı ve bakımı gibi çeşitlendirilebilmektedir.

Çin, Macaristan, İtalya, Japonya, Güney Kore ve Almanya gibi ülkeler demografik yapıları ve/veya uyguladıkları nüfus politikalarıyla dikkat çeken ülkeler arasında yer almaktadır. Bu sebeple raporda söz konusu ülkelerin nüfusu artırmak ve yaşlı nüfusu yönetmek için iki yönlü olarak geliştirdikleri bazı uygulamalarına yer verilmiştir.

Çin

Hindistan'dan sonra dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin, nüfus yapısındaki değişimlerle küresel demografik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Ülkenin demografik yapısı uygulanan sıkı nüfus politikaları, hızlı ekonomik büyüme ve sosyal değişimler nedeniyle son 50 yılda büyük bir dönüşüm geçirmiştir.

Çin'in nüfus politikaları denince akla ilk olarak 1979'da uygulamaya koyulan "tek çocuk politikası" gelmektedir. Hızlı nüfus artışını kontrol altına almak amacıyla getirilen bu politika ailelerin tek çocuk sahibi olması için sert uygulamaları hayata geçirmiş ve doğum kontrol önlemlerini kapsamlı bir şekilde artırmıştır.¹¹ Bu durum kısa vadede hedeflenen nüfus artış hızını düşürmüş olsa da uzun vadede daha ciddi sorunlara yol açmıştır.

2015'e değin sürdürülen tek çocuk politikası ilk aşamada doğurganlık seviyesini önemli ölçüde düşürmeyi başarmıştır.¹² Fakat bu düşüş beklenenden daha yüksek düzeyde gerçekleştiğinden 1990'larla birlikte Çin nüfusu yenilenme hızının (2,1) altına düşürmüştür. Üstelik erkek çocuk tercihi nedeniyle cinsiyet dengesizliği ortaya çıkmış ve böylece erkek sayısı başka sorunlara sebep olacak şekilde kadın sayısını geride bırakmıştır.

Yaşanan olumsuzlukların üzerine Çin 2015'te "iki çocuk politikası"na geçmiş ancak beklenen sonuç alınmadığı için 2021 itibarıyla "üç çocuk politikası" uygulanmaya başlanmıştır.¹³ 2024'e gelindiğinde ise Çin'de doğurganlık hızı 1,7 ile sınırlı kalmıştır. Buna paralel olarak yaşlı nüfus oranı da yıllar içeri-

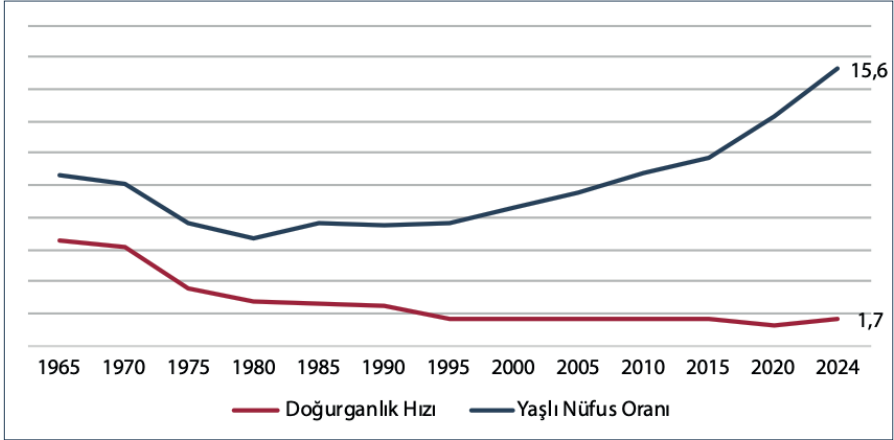
11 Ayrıntılı bilgi için bkz. Pei-Ju Liao, "The One-Child Policy: A Macroeconomic Analysis", *Journal of Development Economics*, Cilt: 101, Sayı: 1, (2013).

12 Quanbao Jiang, Shuzhuo Li ve Marcus W. Feldman, "China's Population Policy at the Crossroads: Social Impacts and Prospects", *Asian Journal of Social Science*, Cilt: 41, Sayı: 2, (2013), s. 193-218.

13 "China's Three-Child Policy: Passive Permission vs. Active Incentive", The Lauder Global Business Insight Report, (2022), <https://lauder.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2022/02/China-Three-Child-Policy-GBIR2022.pdf>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

sinde düzenli bir artış göstererek 1990'larda yüzde 5 seviyesinde iken 2024'e geldiğinde yüzde 15,6'ya ulaşmıştır.¹⁴

Grafik 4. Çin'de Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1965-2024)

Kaynak: "Population Ages 65 and Above (% of Total Population)"; "Fertility Rate, Total (Births per Woman)", World Bank Group, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>, (Erişim tarihi: 25 Mart 2025).

2021'de açıklanan eylem planlarında üç çocuk politikasını teşvik etmek ve doğurganlığı artırmak adına çeşitli politikalar yer almıştır. Örneğin gebe kadınların sağlığını güvence altına almak için birtakım adımlar atılmıştır. Bu manada gebelik risklerinin taranması ve değerlendirilmesi, yüksek riskli gebeliklerin vaka yönetimi gibi hususlar uygulamaya alınmıştır. Ayrıca çocuk sahibi olmaya yönelik teknoloji ve hizmet sistemlerinin geniş kapsamlı bir şekilde geliştirilmesi, kısırlık teşhis ve tedavi hizmetlerinin standart hale getirilmesi de öncelenmektedir.

Benzer şekilde nesiller ve aileler arası karşılıklı yardımlaşma gibi bakım modellerinin desteklenmesi, çalışan sigortalı kadınlara doğum için tıbbi masrafları ve doğum ödeneği haklarını karşılamak üzere annelik sigortası sağlanması kararı alınmıştır. 3 yaşın altında bebek sahibi olanlar için vergi indirimleri yapılmasına yönelik çalışmalar ise sürdürülmektedir.

¹⁴ "Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2024 National Economic and Social Development", National Bureau of Statistics of China, 28 Şubat 2025, https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202502/t20250228_1958822.html, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

Anaokullarının artırılması ve çocukların burada geçirecekleri sürelerin uygun şekilde uzatılması da yine çalışmalar arasında yer almaktadır. Bunun dışında okul sonrası kültürel ve sportif faaliyet ve programların kapsamlı bir şekilde geliştirilmesi, okul saatlerinin ebeveynlerin mesai saatlerine yakınlaştırılması teşvik edilmektedir. Tüm bunların yanı sıra cinsiyet eşitliği, iş-yaşam dengesi ve iş gücü piyasasında kadınların daha iyi korunması gibi konular da merkeze alınmıştır. Bu doğrultuda kadınların eşit istihdamını teşvik etmek amacıyla işveren ve kurumların işe alım davranış ve uygulamalarının standart hale getirilmesi ve denetlenmesi söz konusudur.¹⁵ Ayrıca hem yaşlı bakımı hem de çocuk yetiştirme konularında ailelere rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.¹⁶

Öte yandan mesleki eğitim ve yeterliliklerin artırılmasına yönelik de çalışmalar mevcuttur. Geriatri tıbbı, geriatri hemşireliği, sosyal hizmet, bebek gelişimi ve bebek bakımı gibi disiplinler ve ana dalların yapılanmasını güçlendirmek bu gibi çalışmaların başında gelmektedir. Üstelik yoksulluk çeken bölgelerde ilgili mesleki beceri ve eğitimlerin yoğunlaştırılması, büyükşehirlerde yaşlı ve çocuk bakımı hizmetlerine olan talep ile yoksulluk çeken bölgelerdeki iş gücü arzı arasında bu şekilde etkili bir bağlantı kurulması teşvik edilmektedir.¹⁷ Öte yandan Çin Devlet Konseyi, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan açıklamaların birçoğunda aileler, yaşlılar, bebek ve çocuklarla ilgili araştırmaların yapılması ve konuya dair geniş veri setlerinin oluşturulmasına yönelik çağrılar dikkat çekmektedir.

Macaristan

Macaristan demografik zorluklarla mücadele eden ülkelerden biridir. Zira nüfusun azalması ve yaşlanması gibi sorunlar sosyoekonomik yapısını etkilemektedir. Bu durum hükümeti nüfus politikaları geliştirmeye yönlendirmiştir. Özellikle 2010'da iktidara gelen Fidesz hükümeti nüfus artışını ulusal bir

15 "Decision of the Central Committee of the Communist Party of China and the State Council on Optimizing Fertility Policy and Promoting Long-term Balanced Population Development", The State Council The People's Republic of China, 20 Temmuz 2021, https://www.gov.cn/zhengce/2021-07/20/content_5626190.htm, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

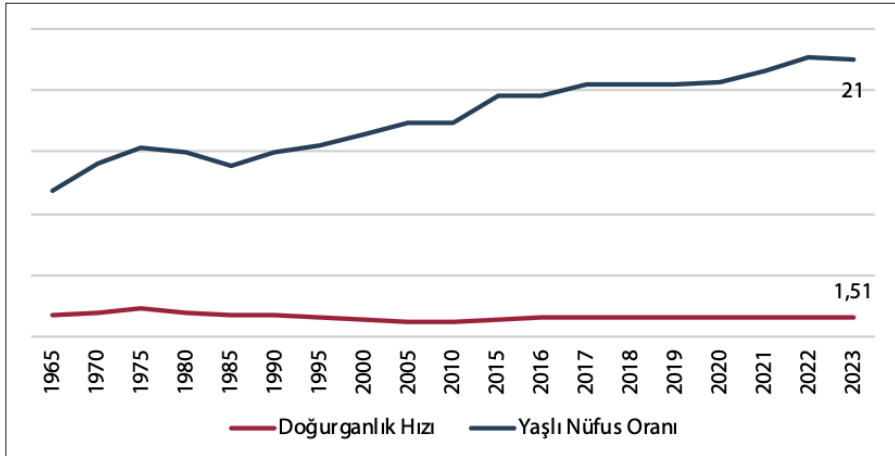
16 "Opinions on the Healthy Development of Elderly Care Services", The State Council the People's Republic of China, 31 Aralık 2020, https://www.gov.cn/zhengce/content/2020-12/31/content_5575804.htm, (Erişim tarihi: 31 Aralık 2020).

17 "Opinions on the Healthy Development of Elderly Care Services".

öncelik haline getirerek pronatalist politikalar ve aile destek programlarını hayata geçirmiştir. Nitekim Macaristan'ın uyguladığı politikalar doğurganlık hızında kısmi bir olumlu etki doğurmuş ve negatif eğilim zayıflatılmıştır.

Macaristan'daki yaşlı nüfusun oranı yaklaşık yüzde 21 ve ortanca yaş da 44,8'dir. Ülkede 1990'lardan itibaren düşüş eğiliminde olan doğurganlık hızı 2015'ten itibaren küçük oranlarla da olsa artış göstermeye başlamıştır. 2010'da 1,25 olan bu hız 2015'te 1,45'e yükselmiş ve 2023'te 1,51 olmuştur. Bu durum ise kimi zaman demografik başarı hikayesi olarak nitelendirilmektedir.¹⁸ Bu artışta aile desteği için ayrılan bütçenin rolü büyüktür. Zira Macaristan 2022'de gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYH) yüzde 6,2'sini ve 2023'te de yüzde 5,5'ini aile desteği için kullanmıştır.¹⁹ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) ülkelerinin aile desteğinin ortalama olarak GSYH'nin yüzde 2,3'üne eşit olduğu düşünüldüğünde söz konusu miktarın büyüklüğü daha iyi anlaşılmaktadır.²⁰

Grafik 5. Macaristan'da Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1965-2023)

Kaynak: "Main Indicators of Population and Vital Events", Hungarian Central Statistical Office (KSH), https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/en/nep0001.html, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

¹⁸ David P. Goldman, "Hungary's Demographic Exceptionalism", *Asia Times*, 21 Ocak 2025.

¹⁹ Imre Cseko ve Mark Kreft-Horváth, "Katalin Novák: Novák Katalin: Jóvátételi Kérdés a 13. Havi Nyugdij Visszaéptése", *Magyar Nemzet*, 30 Ekim 2021; "Government Spent 5.5 Percent of GDP on Family Support", *Hungary Today*, 14 Şubat 2023.

²⁰ "Child and Family Well-Being", OECD, <https://www.oecd.org/en/topics/child-and-family-well-being.html>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2023).

Bunların yanı sıra Macaristan yüksek evlilik oranlarıyla da dikkat çekmektedir. Zira Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasında en yüksek evlenme oranına sahip ülkelerden biridir. 2023'te AB'de bin nüfus başına düşen evlenme sayısını ifade eden kaba evlenme hızı (*gross marriage rate*) 4,0 iken Macaristan'da bu oran 5,2 olmuştur.²¹ Üstelik 2011'de evlilik oranı AB ortalamasının altında olan Macaristan 2014'ten beri bu oranlarda istikrarlı bir artış yaşayarak Birlik ortalamasının üzerinde seyretmeye başlamıştır. 2018'den beri ise AB'de en yüksek evlilik oranının yaşandığı ülkeler arasında yer almaktadır.

Macaristan'da söz konusu oranların artmasını sağlayan birçok politika hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle çocuk sahibi olmanın birçok insan için mali yük, yoksulluk riski ve anneler için işlerini kaybetme tehlikesi olmaktan çıkarılmasına yönelik güçlü adımların atıldığını söylemek mümkündür. Nitekim mevcut Macar ulusal verileri (en azından 2016'ya kadar) çocuklu ailelerin yoksulluk riskiyle daha fazla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.²² Örneğin 2009'da bağımlı çocuğu olmayan çocuksuz ailelerin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüzde 30 iken çocuklu ailelerde bu oran 10 puan artış göstererek yaklaşık yüzde 40 olmuştur. Ancak 2023'e gelindiğinde Macaristan'da çocuklu ve çocuksuz ailelerin yoksulluk riskleri arasındaki bu büyük fark eritilerek 1,3 puana kadar geriletmiştir.²³

Öte yandan anne olan kişilerin ekonomik kırılganlığını gidermeye yönelik mali yardımlar ön plana çıkmaktadır. Hamileliğin son ayından çocuk altı aylık olana kadar anne ortalama kazancının tamamını almaktadır. Çocuğun altı ay-iki yaş aralığındaki süreçte de²⁴ –belirlenen üst sınırı geçmemesi kaydıyla– annelere ortalama maaşının yüzde 70'inin ödenmesine devam edilmektedir.²⁵ Bunun dışında ebeveynler ile çocuğun bakımını

21 “Marriage and Divorce Statistics”, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics, (Erişim tarihi: 26 Mart 2023).

22 Piroška Szalai, Kristóf Nagy ve Mátyás Zsolt Varga, “Revealing the Facts: A Brief History of Family Benefits in Hungary”, Hungarian Conservative, 13 Nisan 2024, https://www.hungarianconservative.com/articles/culture_society/family_benefits_conservative-government_pro-family-policies_growing-birthrates, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

23 “Living Conditions in Europe- Poverty and Social Exclusion”, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion, (Erişim tarihi: 26 Mart 2023).

24 İkiz bebeklerde bu süre üç yaşına kadar uzatılmaktadır.

25 Bahsi geçen tüm politikalar Macaristan Devlet Hazinesinin resmi sitesinden alınmıştır. Bkz. “Családok Támogatása”, Magyar Államkincstár, 1 Ocak 2025, <https://www.allamkincstar.gov.hu/csaladok-tamogatasa>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

üstlenen büyükanneye/büyükbabaya da çocuk belirli bir yaşa gelene kadar devlet tarafından aylık maddi destek sağlanmaktadır. Ebeveynler için çocuğun doğumundan itibaren ve büyükanne/büyükbaba için çocuğun birinci yaş gününden itibaren çocuk başına aylık 28 bin 500 Macar forinti (HUF) yardım verilmektedir. Bu yardım çocuk üç yaşına gelene kadar (özel durumlarda daha uzun süre) sürdürülmektedir. Ayrıca çocuğun bakımını üstlenen kişiler belirlenmiş sınırlar ve şartlara uymak kaydıyla çalışma hayatına da devam edebilmektedir.²⁶

Macaristan’ın en çok dikkat çeken politikalarından biri ise çalışan annelere yönelik vergi muafiyeti ve indirimleridir. 4 veya daha fazla çocuğu olan anneler hayatları boyunca yüzde 15 olan kişisel gelir vergisinden tamamen muaf tutulmaktadır. 25 yaş altı gençler ve 30 yaş altında anne olan kadınlar da bu muafiyetten yararlanmaktadır.

Buna ek olarak çocuklu çiftlere uygun faizli devlet destekli konut kredileri de verilmektedir. İlk çocuk doğduğunda bir yıl boyunca kredi taksitleri ertelenmekte, ikinci ve sonraki her çocuk için kredi borcundan belirli miktarlar silinmektedir.

Eşlerden en az birinin ilk kez evlenmesi durumunda 24 aya kadar geçerli aylık yardım yapılmaktadır. Eşi 18-30 yaşları arasında olan çiftler bankalardan –üst sınırı aşmayacak şekilde– faizsiz ve 5-20 yıl vadeli kredi alabilmektedir. Kredi başvurusundan itibaren 5 yıl içinde ailede bir çocuk doğarsa ödemeler 3 yıl durdurulmakta, ikinci çocuk için de aynı erteleme bir kez daha uygulanmakta ve devlet kalan borcun yüzde 30’unu silmektedir. Yükseköğrenimlerini tamamladıktan sonra 2 yıl içinde çocuk sahibi olan kadınlar da mevcut öğrenci kredisi borçlarından, ilk çocuktan hemen sonra tamamen muaf tutulmaktadır.²⁷

İtalya

İtalya demografik göstergelerin aşırı seviyeleriyle karakterize olan ve demografik açıdan istisnai kabul edilen ülkelerden biridir.²⁸ Zira son derece yaşlı bir nüfus yapısına, düşük bir doğurganlığa, çok uzun bir yetişkinliğe geçiş

²⁶ “Családok Támogatása”.

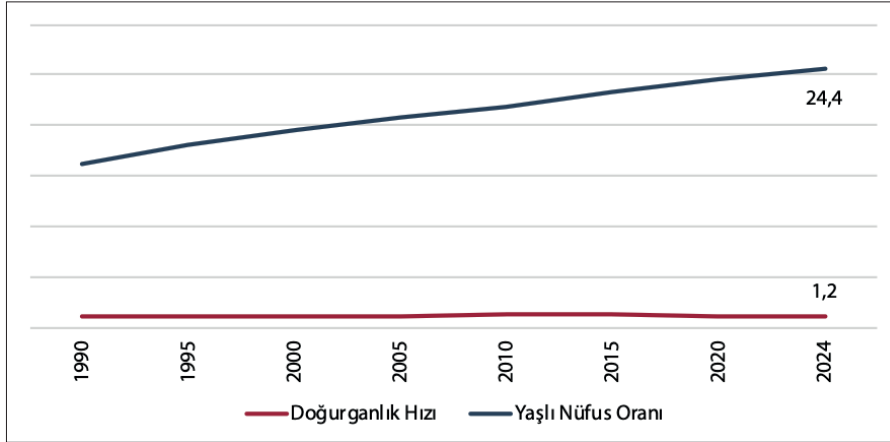
²⁷ “Családok Támogatása”.

²⁸ Francesco C. Billari, Cecilia Tomassini ve Nicoletta Balbo, *The Italian Demographic Exceptionalism*, (AISP Population Report, İtalya: 2021).

sürecine, en yüksek yaşam beklentisine ve hızlı bir biçimde artan göçmen nüfusuna sahiptir. Tüm bunlar nedeniyle de ciddi demografik zorluklarla karşı karşıya olan bir ülkedir.

2024 itibarıyla İtalya'da yaşlı nüfus oranı yüzde 24,4'tür. Bu haliyle yaşlı nüfus oranı yüzde 21,6 olan AB ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Üstelik İtalya, Birlik ülkeleri içinde en yüksek ortalama yaşa sahiptir. AB nüfusunun ortalama yaşı 44,7 iken bu yaş İtalya'da 48,4'tür.²⁹ Doğurganlık hızı ise 1990'lardan bu yana en fazla 1,5 olmuş ve bu haliyle nüfus yenilenme hızının çok uzağında kalmıştır.

Grafik 6. İtalya'da Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1990-2024)

Kaynak: "Population Ages 65 and Above"; "Fertility Rate".

Avrupa'nın geri kalanıyla karşılaştırıldığında İtalya'nın düşük doğum oranlarına yönelik tedbirleri, yeni aileleri veya evlilik dışı doğurganlığı teşvik etmekten ziyade geniş aileleri desteklemeye odaklanmaktadır.³⁰ İtalya'da doğurganlığı artırmak için Bakanlar Kurulu tarafından 16 Ekim 2023'te onaylanan Bütçe Kanunu'nda aile dostu politikalar ve doğumla ilgili tedbirlere 1 milyar avro tahsis edilmiştir. Bu kapsamda çalışan annelere sosyal güvenlik primlerinden muafiyet sağlanmıştır. İki çocuğu olan ve bunlardan biri 10 ya-

29 "Population Structure and Ageing", Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

30 "Italian Policies Aim to Address Low Birth Rates", Health Systems and Policy Monitor, 3 Haziran 2024, <https://eurohealthobservatory.who.int/monitors/health-systems-monitor/analyses/hspm/italy-2023/italian-policies-aim-to-address-low-birth-rates>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

şın altında olan kadınlar 2024 boyunca, en az üç çocuğu olan ve bunlardan biri 18 yaşın altında olan kadınlar da 2026'ya kadar bu muafiyetten faydalanabilecektir.³¹ Ayrıca çalışan anneler mevcut kazançlarının yüzde 80'inin kendilerine ödendiği 21 haftalık doğum izni hakkına sahiptir. Buna ek olarak her ebeveyn 10 aylık süre içinde 6 aya kadar ebeveyn izni alabilmektedir. Bu izinlerde ise maaşlarının yüzde 30'u kendilerine aylık olarak ödenmektedir.³² Ayrıca doğum yapan annelere tek seferlik ödeme, ailenin gelir durumuna bağlı olarak çocuk başına yıllık, aylık veya tek seferlik maddi destek sağlama, çocuk belirli bir yaşa gelene kadar annelere esnek çalışma saatleri sunma gibi hizmetler de mevcuttur. Ek olarak üçüncü aydan sonra yaşanan düşüklüklerde ise 30 günlük maddi destek verilmektedir.³³

Ancak uygulanan nüfus politikalarının İtalya gibi demografik göstergeleri açısından istisnai olan bir ülke için yetersiz olduğu en çok dile getirilen eleştirilerden biridir.³⁴ Mevcut politikaların başarısız olduğunu dile getiren İtalyan uzmanlar demografik sorunların en hızlı şekilde çözülebilmesi için göçmenlere işaret etmektedir. Bu manada çalışma çağındaki nitelikli göçmenlerin ülkeye entegrasyonu nüfusun büyüyeceği ve hızla yaşlanan bir nüfusun emeklilik ödemelerinin garanti altına alınabileceği gibi tartışmalar mevcuttur.³⁵ Ancak bu yöndeki öneriler muhafazakar ve milliyetçi seçmen ve politikacıların dirençleriyle karşılaşmaktadır.

Japonya

Japonya özellikle yaşlı nüfus yoğunluğuyla dikkat çeken ülkelerin başında gelmektedir. Ülkedeki neredeyse her 3 kişiden biri yaşlı iken her 10 kişiden

31 "Le Principali Misure Della Legge di Bilancio 2024", Ministro dell'Economia e delle Finanze, 16 Ocak 2024, <https://www.mef.gov.it/focus/Le-principali-misure-della-legge-di-bilancio-2024>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

32 "Low Fertility, Social Rigidity and Government Policies in Italy", BM, 2-3 Kasım 2015, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undp_egm_201511_policy_brief_no_10.pdf, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

33 "Employment, Social Affairs and Inclusion | Italy", Avrupa Komisyonu, (2024), https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/moving-working-europe/eu-social-security-coordination/your-rights-country-country/italy_en, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

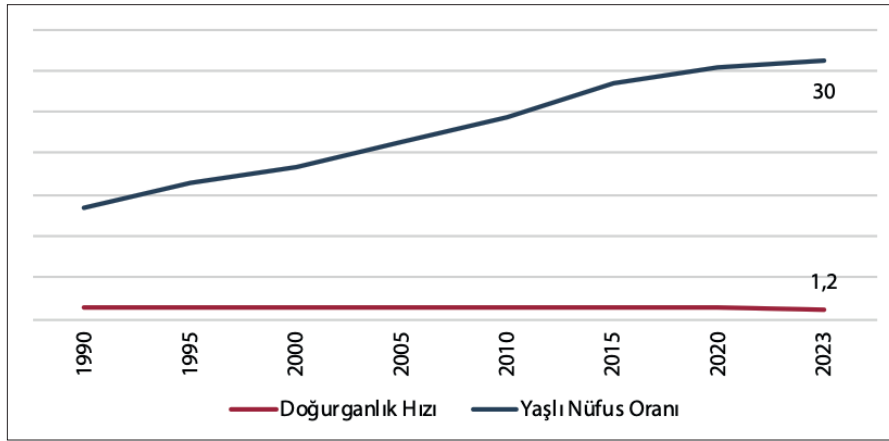
34 "Low Fertility, Social Rigidity and Government Policies in Italy".

35 Tobias Jones, "Boosting Italy's Birthrate Has Become a Patriotic Cause for the Far Right. But It's an Idea That's Doomed", *The Guardian*, 3 Haziran 2024; Barbie Latza Nadeau, Valentina Di Donato ve Antonia Mortensen, "Low Fertility Trap: Why Italy's Falling Birth Rate is Causing Alarm", CNN, 17 Mayıs 2023.

biri 80 yaşın üzerinde bulunmaktadır. Ortanca yaş 49,9 iken ortalama yaşam beklentisi ise 84,1'dir.

Japonya'da 1990'da 1,5 olan doğurganlık hızı günümüzde 1,2'ye gerilemiştir. Bunun yanında yaşlı nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. Günümüzde yaklaşık yüzde 30 olan yaşlı nüfus oranının yükselişini sürdürmesi ve 2050'de yüzde 39'a ulaşması beklenmektedir.³⁶

Grafik 7. Japonya'da Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1990-2023)

Kaynak: "Population Ages 65 and Above"; "Fertility Rate".

Söz konusu verilerin ardında birçok farklı nedenin olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk yetiştirme maliyetli görülmesi, uzun çalışma saatleri ve iş-yaşam dengesindeki bozukluklar öne çıkan nedenlerdir. Bunların yanında söz konusu dinamiklerin aile kurma isteğini azaltması, kadınların aile kurarken profesyonel kariyerlerinde tecrübe ettiği zorluklar ve iş gücüne katılımlarındaki engeller gibi sayısı daha da artırılacak hususlar doğurganlık üzerinde olumsuz etkilere sahiptir.³⁷ Üstelik Japonya'nın katı göçmen politikaları da nüfus sorununu derinleştiren etkenlerden biridir. Son yıllarda nitelikli göçmen vizesi gibi bazı adımlar atılsa da göçmen nüfus oranı halen yüzde 2,5'tir ve bu haliyle OECD ülkeleri ortalamasının altındadır.³⁸

36 "Population Estimates and Projections", World Bank Group, <https://databank.worldbank.org/source/population-estimates-and-projections>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

37 Jessie Yeung, "Japan's Population Crisis Was Years in the Making – and Relief May Be Decades Away", CNN, 29 Şubat 2024.

38 *International Migration Outlook 2024*, (OECD Report, Paris: 2024), s. 51.

Doğum oranlarını artırmak adına birçok ülkede olduğu gibi Japonya’da da çeşitli teşvik mekanizmaları mevcuttur. Çocuk yardımları, eğitim desteği, doğum masraflarının sübvansiyonu, ücretli ebeveyn izni ve esnek çalışma saatleri gibi uygulamalar öne çıkmaktadır. Ancak Japonya’nın diğer ülkelere en önemli farkı yüksek orandaki yaşlı nüfustur. Bu sebeple yaşlı nüfusa yönelik politikalar dikkat çekmekte ve diğer ülkelere örnek teşkil edecek uygulamalara imza atılmaktadır.

Bu doğrultuda 2018’de “Yaşlanan Toplum için Önlemler Kılavuzu” onaylanmıştır. Kılavuzun temel amacı insanların motivasyonları ve yeteneklerini kullanabilecekleri yaşsız bir toplum meydana getirmek ve özellikle teknolojik başarıların yaşlanan topluma entegre edilmesini sağlamaktır. Kılavuz işverenlerin 70 yaşına kadar istihdam sağlamaları için çaba gösterilmesi, yaşlı insanları işe alan veya emeklilik yaşını uzatan şirketlere destek sağlanması, hemşirelik bakımıyla ilgili hizmetlerin ve insan kaynaklarının geliştirilmesi konularını içermektedir.³⁹

Yine mevcut olan ve gelecekte artması beklenen bazı hastalıklar için önleyici tedbirler de alınmaktadır. Örneğin 2019’da Bakanlar Kurulu tarafından “Demans Politikalarının Geliştirilmesine Yönelik Ulusal Çerçeve” onaylanmıştır. Bu anlamda demansa dair farkındalığın artırılması; tıbbi bakım, hemşirelik hizmetleri ve bakıcılar için gerekli kaynakların sağlanması ve demansın önlenmesi gibi hususlar ön plana çıkarılmıştır. Öte yandan toplumun ve bireylerin de entegre edildiği uygulamalar geliştirilmiştir. Bunlardan biri demans destekçileri eğitim programıdır. Karakol, okul ve şirketler gibi birçok kurumda bu eğitimler verilmekte, eğitim alan destekçiler ise bir simge olarak turuncu bileklik takmaktadır. Japonya’da mağaza personeli, satış elemanı ve otobüs şoförlerini genellikle turuncu bileklikle görmek sık rastlanılan bir durumdur.⁴⁰ Ayrıca yaşlı demans hastaları için ücretsiz olarak kamera izleme sistemleri de kurulmaktadır.

Yaşlı sağlığı ve bakımı için Uzun Vadeli Bakım Sigortası (Kaigo Hoken) da geliştirilmiştir. Bu sigortayla yaşlılar ihtiyaç düzeylerine göre evde veya

39 “Measures to Address Japan’s Aging Society”, Public Relations Office Government of Japan, (Şubat 2021), https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/202102/202102_09_en.html, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

40 Miwa Ishihara, Sanae Matsunaga, Rubana Islam, Ogusa Shibata ve Ung-il Chung, “A Policy Overview of Japan’s Progress on Dementia Care in a Super-Aged Society and Future Challenges”, *Global Health & Medicine*, Cilt: 6, Sayı: 1, (2024), s. 13-18.

yaşadıkları merkezlerde kişiselleştirilmiş bakım hizmetleri alabilmektedir. Hükümet bu programın maliyetinin yüzde 90'ını karşılarken vatandaşlar ise yalnızca geriye kalan yüzde 10'u ödemektedir.⁴¹

Yaşlıların iş gücüne katılımı bir başka önemli uygulamadır. Her ne kadar asgari emeklilik yaşı 60 olsa da kişinin talep etmesi durumunda şirketler bunu 65 yaşına kadar çıkarmak zorundadır. Ayrıca işverenlere 70 yaşına kadar olan çalışanlar için ek teşvikler verilmektedir. Benzer şekilde yaş ayrımcılığını önleyen yasal düzenlemeler de bulunmaktadır. Ayrıca Silver Human Resources programıyla emeklilik yaşındaki erkek ve kadınlara yarı zamanlı ve ücretli istihdam sağlanmaktadır.⁴²

Şehirlerin yaşlı dostu olmasına katkıda bulunmak için 2006'da kabul edilen yasayla asansörler, rampalar ve özel tuvaletler zorunlu hale getirilmiştir. Akıllı konut projeleriyle yaşlıların bağımsız yaşayabilmesi için sensörlü sistemler ve acil çağrı butonları da yaygınlaştırılmaktadır.

Güney Kore

Güney Kore son yıllarda küresel ölçekte dikkat çeken demografik değişimi net bir biçimde yaşayan ülkelerin başında gelmektedir. Nüfus artış hızının duraklaması, aile yapılarının küçülmesi, kentleşmenin yoğunlaşması ve göç hareketlerinin sınırlı kalması ülkenin demografik yapısını şekillendiren temel dinamiklerdir. Ayrıca düşük doğurganlık oranları ve yaşam süresinin uzaması bu ülkeyi demografik kriz olarak adlandırılan bir sürece sokmuştur. Bunun sonucunda 2024'te Güney Kore hükümeti "demografik ulusal acil durum" ilan etmiştir.⁴³

Güney Kore'de doğurganlık hızı istikrarlı bir düşüş eğilimi sergileyerek yüzde 0,8 seviyesine gerilemiştir. Bu oran ise dünya genelindeki en düşük doğurganlık hızını ifade etmektedir. 1990'da yaklaşık yüzde 5 olan yaşlı nüfus oranı 3 kat artarak günümüzde yüzde 20 seviyesine yükselmiştir. 2050'ye kadar bu oranın yüzde 44 seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ülkenin ortanca yaşı ise 45,5'tir. Öte yandan yüksek yaşam beklentisine rağmen

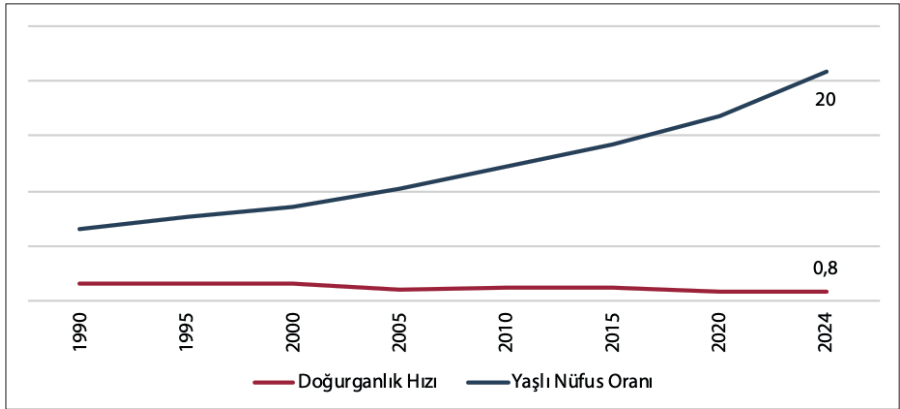
41 "Kaigo Hoken", Nagoya International Center, 27 Nisan 2021, https://www.nic-nagoya.or.jp/en/living-in-nagoya/living-information/living_information/2021/04271118.html, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

42 Robert S. Weiss, Scott A. Bass, Harley K. Heimovitz ve Masato Oka, "Japan's Silver Human Resource Centers and Participant Well-Being", *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, Sayı: 20, (2005).

43 "South Korea Declares 'Demographic National Emergency' President", Anadolu Ajansı, 19 Haziran 2024.

Güney Kore, OECD ülkelerindeki yaşlılar arasında en yüksek yoksulluk oranlarından birine sahiptir.⁴⁴ Buna rağmen aile yardımlarına ayrılan kamu harcamalarının OECD ortalamasının altında olması eleştirilen hususların başında gelmektedir.⁴⁵

Grafik 8. Güney Kore’de Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1990-2024)

Kaynak: “Population Ages 65 and Above”; “Fertility Rate”.

Göstergelerdeki uzun süreli düşüş eğilimine rağmen Güney Kore’de pronatalist politikaların geliştirilmesi konusunda bir gecikme yaşanmış ve 2000’e kadar bu tür politikalara öncelik verilmemiştir.⁴⁶ 2005’te Güney Kore hükümeti karşı karşıya olduğu demografik zorluklarla mücadele etmek amacıyla Yaşlanan Toplum ve Nüfus Politikası Başkanlık Komitesi Görev Gücünü kurmuştur. Beşer yıllık eylem planları oluşturan komite son olarak 2021’de bu planların dördüncüsünü yayımlamıştır.⁴⁷

Bu bağlamda Güney Kore’de uygulanan güncel politikalardan biri hamile kadınlara sağlanan tıbbi çek sistemidir. Bu sistem hamile kadınlara sağlıklı

⁴⁴ “South Korea’s Population Shift: Challenges and Opportunities”, *The Lancet Regional Health- Western Pacific*, Sayı: 36, (2023).

⁴⁵ Sojung Lim, “The Necessary Paradigm Shift for South Korea’s Ultra-Low Fertility”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 24 Eylül 2024, <https://gja.georgetown.edu/2024/09/24/the-necessary-paradigm-shift-for-south-koreas-ultra-low-fertility/>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

⁴⁶ Susan Kreimer, “South Korea’s Plan to Avoid Population Collapse”, *Think Global Health*, 5 Eylül 2024, <https://www.thinkglobalhealth.org/article/south-koreas-plan-avoid-population-collapse/>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

⁴⁷ Korea Institute of Child Care and Education (KICCE), “President Yoon’s Government Policies for Enhancing Child-Rearing”, *Policy Brief*, Sayı: 23, (Ekim 2022).

bir gebelik ve doğum sağlamak için çek şeklinde finansal destek sağlayan bir sistemdir. 2022’de doğum sonrası bebek sağlığını desteklemek için de tıbbi çek desteği verilemeye başlanmıştır. Ebeveynlik yükünü azaltmayı, ebeveynlik ortamını iyileştirmeyi, çocuk bakımı ve sağlık hizmetlerini genişletmeyi hedefleyen finansal destekler de sunulmaktadır.

Bunların yanında Çocuk Bakım Destek Merkezi aracılığıyla ebeveynler ve çocuklara yardımcı olmak ve onları desteklemek amacıyla çocuk yetiştiren haneler için çeşitli hizmetler de mevcuttur. Bu merkez bünyesindeki kurumlar oyuncak, kitap kiralama, zaman zaman da çocuk bakımı ve ebeveynlikle ilgili danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.⁴⁸ Ancak genel olarak bu politikaların doğurganlığı artırmada başarısız olduğu kabul edilmektedir. Bu sebeple ülkede artan yaşlı nüfusa yönelik politikaların ağırlık kazandığını söylemek mümkündür.⁴⁹

Her şeyden önce ülkedeki yaşlı bakım merkezlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır.⁵⁰ Üstelik yaşlıların hastanelerde uzun süreli yatışından ziyade evde bakımı teşvik edilmektedir. Diğer taraftan Güney Kore, OECD’de yaşlılar arasında en yüksek yoksulluk oranlarından birine sahip olması nedeniyle yaşlı istihdamını artırmak için çeşitli programlar oluşturmuştur. Bu bağlamda 2005’te Sağlık ve Refah Bakanlığına bağlı olarak Yaşlılar için İş Gücü Geliştirme Enstitüsü kurulmuştur. Enstitü yaşlıların istihdamını, ekonomik ve sosyal hayata katılımını amaçlamaktadır.⁵¹

Enstitünün faaliyetlerinden biri de Yaşlı İstihdam Programı’dır. Programda üç tür istihdam fırsatı sunulmaktadır. Bunların ilkinde düşük gelir ve eğitim düzeyindeki kişiler kamu hizmetlerinde istihdam edilmek üzere işe alınmaktadır. İkincisinde yaşlı çalışanlar özel şirketlerde istihdam edilmektedir. Program üzerinden yaşlı istihdam eden bu şirketlere sübvansiyon sağlanmaktadır. Son olarak durumu uygun olan yaşlıların sosyal bakım hizmetlerinde çalıştığı üçüncü program mevcuttur. Programlarda genellikle dü-

48 “President Yoon’s Government Policies for Enhancing Child-Rearing”.

49 Jessie Yeung ve Yoonjung Seo, “Goodbye Child Care Centers, Hello Elderly Homes: South Korea Prepares for Aging Population”, CNN, 4 Temmuz 2023.

50 Yeung ve Seo, “South Korea Prepares for Aging Population”.

51 “Introduction & History”, Korea Labor Force Development of Institute, <https://kordi.or.kr/eng/content.do?cmsId=462>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

şük gelirli yaşlılara öncelik verilmektedir. 2021'de programa 840 bin yaşlının katıldığı açıklanmıştır.⁵²

Güney Kore'de yaşlı nüfusla alakalı bir diğer sorun da yalnız ölümlerdir. Sıklıkla yaşanan yalnız ölümlerin önüne geçebilmek için çeşitli uygulamalar sürdürülmektedir. Mahalle gönüllülerinin yalnız yaşayan yaşlı komşularını günlük ziyaret ettikleri sosyal etkinlikler mevcuttur. Bunun yanı sıra üç gün açılmadığında alarm veren akıllı kapılar, düşme algılama sensörleri gibi akıllı ev uygulamaları da mevcuttur. Seul başta olmak üzere büyükşehirlerde yaşlıların yalnızlık ve gençlerin barınma sorunlarını çözmek için ev paylaşımı uygulaması hayata geçirilmiştir. Yalnız yaşayan yaşlılar düşük kira ücretleriyle gençlere evlerinde oda verebilmektedir. Ayrıca kiracı gençlerin de birlikte kısa süreli yürüyüş yapmak, ev işlerine yardımcı olmak gibi yaşlı yaşamını kolaylaştıracak hizmetlerde bulunması beklenmektedir.⁵³

Aktif yaşlanmayı desteklemek adına yaşlılara yönelik eğitim programları da mevcuttur. Üniversitelerin bünyesinde yaşlılara yönelik çeşitli kurslar verilmektedir. Ayrıca hem devlet hem de çeşitli dernekler tarafından desteklenen yaşlı üniversiteleri mevcuttur.⁵⁴ Son olarak Sağlık ve Refah Bakanlığı yaşlı vatandaşlar için resmi yaş sınırı olan 65'i 70'e çıkarmayı planladıklarını, emeklilik yaşının da yükseltebileceğini açıklamıştır.⁵⁵

Almanya

Almanya 84,4 milyonluk nüfusuyla AB'nin en kalabalık ülkesidir. Aynı zamanda ülke hem dinamik hem de karmaşık bir nüfus yapısına sahiptir. AB geneline paralel olarak Almanya da düşük doğum oranları ve yaşlanan nüfus gibi demografik zorluklarla karşı karşıyadır.

52 "South Korea's Senior Employment Program for Those over the Age of 65 Years", United Nations Senior Employment Program, 6 Haziran 2023, <https://www.sdg16.plus/policies/south-korea-senior-employment-program-for-those-over-the-age-of-65-years>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

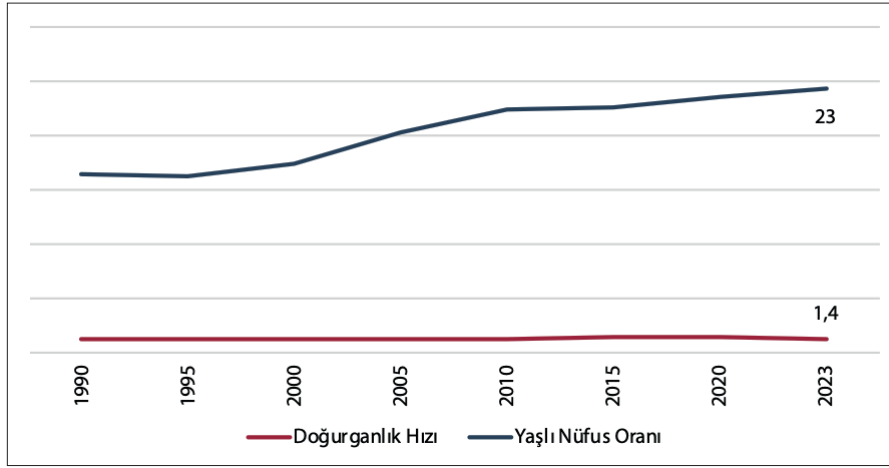
53 Kuee-Sook Suh, "Analysis of Shared Life between the Elderly and the Young at Homeshare in Seoul Based on Case Studies", *Architectural Research*, Sayı: 22, (2020).

54 Soo-Koung Jung ve Karen Evans, "Third Age Education and the Senior University Movement in South Korea", *The University of the Third Age and Active Ageing*, ed. Marvin Formosa, (Springer Charm, İsviçre: 2019), s. 219-231.

55 Heo Ji-yoon ve Kim Yang-hyeok "Korea Plans to Raise Senior Citizen Age Threshold from 65 to 70 Amid Demographic Changes", ChosunBiz, 10 Ocak 2021, <https://biz.chosun.com/en/en-science/2025/01/10/YG-MKYRCHVRC43KA6MSYWIS4UNM>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

1990'da 1,4 olan doğurganlık hızı günümüze uzanan süreçte 1,3-1,5 arasında değişiklik göstermiş ve 2023 itibarıyla yine 1,4 olmuştur. Aynı zamanda 65 yaş ve üzeri nüfusta istikrarlı bir artış mevcuttur. 1990'da yaklaşık yüzde 15 olan yaşlı nüfus oranı 2023'te yaklaşık yüzde 23'e ulaşmıştır. Nüfus projeksiyonları 2050'de bu oranın yüzde 30,3'e yükseleceğini göstermektedir. Halihazırda ülkedeki ortalama yaş ise 46,8'dir.

Grafik 9. Almanya'da Toplam Doğurganlık Hızı ve Yaşlı Nüfus Oranı (1990-2023)

Kaynak: "Population Ages 65 and Above"; "Fertility Rate".

Almanya'da da çoğu ülkede olduğu gibi düşük doğum oranlarını artırmak için mali destekler başta olmak üzere birçok politika uygulanmaktadır. Örneğin çocuk sahibi ebeveynlerin son bir yıldaki net gelirine bakılarak bu gelirin yüzde 65 ile yüzde 100'ü arasındaki miktar (gelir arttıkça alınan yardım miktarı azalmakta) ebeveynlere verilmektedir. Bu yardımın alt sınırı 300 avro ve üst sınırı 1.800 avrodur. Söz konusu yardımlar 12-14 ay süreyle verilmekte ve eşler kendi arasında bu yardımı bölüşebilmektedir. Öte yandan bir kereye mahsus olmak üzere hem anne hem de baba aynı anda bu yardımı almaktadır. 3 yaşından küçük bir çocuk veya 6 yaşından küçük iki çocuk daha olması şartıyla birden fazla küçük çocuğu olan ailelere belirlenen ebeveyn parasının yüzde 10'una denk gelen "kardeş ikramiyesi" verilmektedir. Prematüre bebeklerde ise (erken doğum süresine bağlı olarak) ebeveyn yardımlarının süresi artırılmaktadır. Ayrıca çocuklu ailelere ek vergi indirimleri sağlanmaktadır. Öte yandan ebeveyn yardımlarında çeşitli alternatifler de

söz konusudur. Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığının (BMFSFJ) sitesinde ebeveyn ve çocuk gibi maddi yardımların hangisinden ne miktardan faydalanılabileceğini gösteren hesaplama uygulamaları bulunmaktadır.⁵⁶

Bunlara ek olarak doğum yapan anneler belirli bir ücret karşılığında (şartları karşılıyorsa bu konuda maddi destek de sağlanmakta) “ev içi hizmet yardımı” desteğinden faydalanabilmektedir. Ev içi hizmet yardımı kapsamında yemek pişirme, temizlik, çamaşır yıkama ve ütuleme, araç sürme, alışveriş yapma veya birine eşlik etme gibi hizmetler mevcuttur. Bu yönüyle evde tıbbi bakım hizmetinden ayrılmaktadır. Özellikle yaşlılar için kullanımı yaygın olsa da doğum yapan annelerin de bu hizmetten faydalanması mümkündür.⁵⁷

Çalışan ebeveynlere çocuklarının eğitimi konusunda da destek verilmektedir. Bu destekleri kabaca dörde ayırmak mümkündür: i) okul öncesi eğitimi için kreşler (*Kinderkrippe*), ii) anaokulu (*Kindergärten*), iii) tüm çocuklar için çocuk bakıcıları (*Tagespflege*) ve iv) okul öncesi/sonrası bakım (*Schulhort*) seçenekleri mevcuttur. Kreşler 3 yaş altı çocuklar içindir. Ebeveynlerin çocuk bakımını çalışma saatlerine göre ayarlamalarına olanak tanıyacak şekilde esnektir ve günde yaklaşık yedi saat hizmet vermektedir. Anaokulları ise 3-7 yaş arası çocukları kapsamaktadır. Anaokullarındaki bakım sabah başlayıp genellikle öğlene kadar sürmektedir. Tam gün bakım veren kurumlar olsa da bunlar çok yaygın değildir. Çocuk bakıcıları tüm çocuklara yöneliktir. Bakıcılar, çalışan anne babaların çocuklarına kendi evinde bakmaktadır. Almanya’da çocuk bakıcılarının aynı anda 6 çocuğa kadar bakmasına izin verilmektedir. Okul öncesi/sonrası bakım ise ilkokula giden çocuklar içindir. Bu uygulamayla ders bitimi ile ebeveynlerin mesai bitimi arasındaki boşluğun doldurulması ve ebeveynlerin iş çıkışı çocuklarını alabilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ “Family Benefits”, Federal Ministry of the Interior and Community of Germany, <https://familienportal.de/familienportal>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2024).

⁵⁷ “Unterstützung im Haushalt”, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, <https://www.perspektiven-schaffen.de/ps-de/fuer-erwerbstaetige-und-wiedereinsteigende/partnerschaft-familie-und-beruf/unterstuetzung-im-haushalt>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

⁵⁸ “Childcare in Germany (Kindertagesstätte/Kita)”, IamExpat, <https://www.iamexpat.de/expat-info/family-kids/childcare-germany-kita-kindertagesstaette>, (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

Yaşlı nüfusa yönelik temel tartışma ise birçok ülkede olduğu gibi emeklilik yaşındır. Almanya'da 1947'den önce doğanlar için emeklilik yaşı 65 iken bu yaş kademeli olarak yükseltilmiştir. 1964 sonrası doğanlarda emeklilik yaşı 67'dir. Bu yaştan 70'e yükseltilmesine yönelik tartışmalar mevcuttur. Bazı uzmanlar artan yaşam sürelerine ve düşen genç nüfusa paralel olarak emeklilik yaşının yükseltilmesinin zorunlu olduğunu belirtirken bazı uzmanlar bundan önce nitelikli göçün artırılması gibi seçeneklerin devreye sokulması kanaatini taşımaktadır.⁵⁹

Japonya'da olduğu gibi Almanya'da da yaşlılar için en büyük risklerden biri olan demans konusunda bireylerin ve ailelerinin yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen Ulusal Demans Stratejisi geliştirilmiştir. Strateji belgesinde demansın erken teşhisi için çeşitli önlemlerin alınması, kamuoyunda farkındalığın artırılması, kamusal alanlarda çalışan kişilerin “demans ortağı” olarak eğitilmesi ve demans ortaklarına yönelik eğitim kurslarının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bakıma muhtaç olanların evde iyi bakılabilmesi için yaşam alanlarında düzenlemeler yapılması ve bu anlamda dijital araçların daha etkin kullanılması amaçlardan biridir. Demanslı kişilerin ailelerine danışmanlık ve yaşlı bakım desteği gibi kolaylıkların sağlanması da planlanmaktadır.⁶⁰

Bir diğer mesele ise yaşlı yalnızlığıyla alakalıdır. Yaşlı yalnızlığının önüne geçebilmek ve konuya dair farkındalık oluşturabilmek adına 2020'de Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı tarafından Birlikte-Birbirimiz için: Yaşlılıkta İletişim ve Topluluk projesi başlatılmıştır. Proje kapsamında yaşlılara yönelik yeni erişim yollarının geliştirilmesi, gönüllü ziyaret ve destek hizmetlerinin genişletilmesi finanse edilmektedir. Proje kapsamında 200'den fazla şehir ve belediyede yaklaşık 2 bin 500 gönüllü, yaşlı vatandaşları evlerinde ve yaşlı bakım tesislerinde ziyaret etmektedir. Ayrıca gönüllüler, yaşlılarla düzenli telefon görüşmeleri gerçekleştirmekte; tiyatro, müze, hayvanat bahçesi veya açık hava etkinliklerine ziyaretlerini organize etmektedir. Bilet ve transfer işlemleri ise proje kapsamında karşılanmaktadır. Yaşlılar kendilerine özel kafelerde hem yaşlıları hem de gönüllülerle bir araya gelip sosyalleşebilmektedir.⁶¹

59 Lisa Hänel, “Rente mit 70: Was bringt sie wirklich?”, Deutsche Welle, 8 Ağustos 2022.

60 “National Dementia Strategy”, Almanya Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, <https://www.nationale-demenzstrategie.de>, (Erişim tarihi: 8 Nisan 2025).

61 “Malteser”, Almanya Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, <https://www.malteser.de/miteinander-fuereinander.html>, (Erişim tarihi: 8 Nisan 2025).

Özellikle çevrim içi bankacılık, doktor randevusu almak veya görüntülü arama yapmak başta olmak üzere dijitalleşmenin sunduğu fırsatların yaşlılar için kullanılabilir olması önem taşımaktadır. Bu anlamda Almanya’da da yaşam boyu öğrenme ve dijitalleşme bağlamında da çeşitli proje ve uygulamalar mevcuttur. Örneğin Dijital Melek (Digitaler Engel) projesi kapsamında günlük yaşam için gereken dijital becerileri kazandırmak adına yaşlılara eğitim veren mobil ekipler mevcuttur. Yapay Zeka ile İyi Yaşlanma (KI für ein Gutes Altern) projesi ise yaşlıların örneğin ChatGPT başta olmak üzere yapay zeka bilgi ve becerilerini geliştirmek için tasarlanmıştır. Yaşlılar için Eğitim ve Öğrenim Hizmet Merkezlerinde de yaşlıların yeni şeyler deneme ve öğrenmesi teşvik edilmekte, bu yöndeki talepleri karşılanmakta ve yaşlılar bu konuda yönlendirilmektedir.⁶² Bunların yanı sıra bakımla ilgili faydalı ve teknik bilgilerin sağlandığı, danışmanlık ve rehberlik hizmetinin de verildiği “Bakım Yardım Hattı” bulunmaktadır.⁶³

62 “Older Persons and Demographic Change”, Almanya Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/meta/en/older-persons>, (Erişim tarihi: 8 Nisan 2025).

63 “Wege zur Pflege”, Almanya Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, <https://www.wege-zur-pflege.de>, (Erişim tarihi: 8 Nisan 2025).

TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK YORGUNLUK VE YAŞLANMA

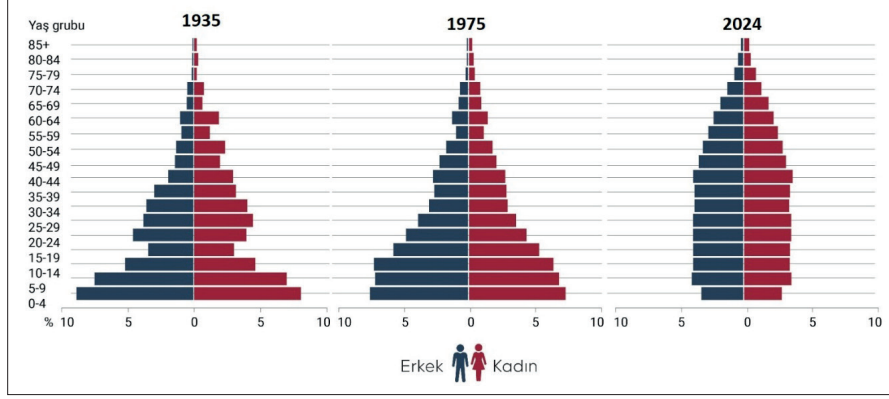
Türkiye son yıllarda hızlı bir demografik dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm yüksek doğurganlık oranı ve kısa yaşam süresiyle karakterize olan nüfus yapısından düşük doğurganlık, artan yaşam süresi ve yaşlanan nüfus profiline doğru dönüşen bir süreci kapsamaktadır.

Türkiye'nin uzun yıllar boyunca başta ekonomik büyüme olmak üzere kalkınma için avantaj olarak görülen genç ve büyüyen nüfus yapısı yerini giderek yaşlanan bir nüfusa bırakmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin mevcut nüfus yapısı artık gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına benzer bir yönde şekillenmeye başlamıştır. Ancak ülkemizin söz konusu dönüşümü gelişmiş ülkelerdekine benzer altyapı kurulmadan ve kurumsal hazırlık olmadan, erken ve oldukça hızlı bir şekilde tecrübe etmesi demografik yorgunluk şeklinde kavramsallaştırılabilecek bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Demografik yorgunluk kısaca hızlı ve kontrolsüz nüfus yaşlanmasının beraberinde getirdiği siyasi, ekonomik ve toplumsal risklere karşı savunmasızlığı ifade etmektedir. Zira söz konusu dönüşüm yalnızca nüfusun nicel özelliklerini değil aynı zamanda sosyal politikaları, ekonomik kalkınma stratejilerini ve sağlık sisteminden eğitim planlamasına kadar birçok alandaki ihtiyaç ve öncelikleri yeniden şekillendirmektedir. Doğal olarak kurumsal ve ekonomik altyapının bu ihtiyaç ve önceliklere cevap verebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu gibi düzenleme ve hazırlıklardan önce yaşanan demografik dönüşüm süreçlerinde mevcut kurumsal kapasitenin uyum sürecini yakalayamaması demografik yorgunluk olarak nitelendirilebilecek bir duruma yol açmaktadır. Bu doğrultuda demografik yorgunluk halihazırda Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu tanımlamak için daha doğru olacaktır. Zira henüz demografik dönüşüm sürecinin başında olan Türkiye bu sürece tam anlamıyla hazır olmamakla birlikte kurumsal altyapısını bu yönde geliştirme imkanına sahiptir.

Özellikle yaş gruplarına göre nüfus dağılımını görselleştiren nüfus piramitleri bir ülkenin demografik dönüşüm sürecini anlamak açısından kritik bir araçtır. Türkiye’nin 1935, 1975 ve 2024 yıllarına ait nüfus piramitleri incelendiğinde doğurganlık oranlarındaki azalma, yaşam süresindeki artış ve yaşlı nüfusun giderek büyüyen payı gibi çarpıcı dönüşümler göze çarpmaktadır. 1935’te geniş tabanlı ve dar tepeli piramit çok sayıda çocuk ve az sayıda yetişkin olduğunu göstermektedir. 1975’te taban halen geniş olmakta birlikte doğurganlık oranlarının düştüğü anlaşılmaktadır. Yaşlı nüfus düşük seyretse dahi bu nüfusun artış gösterdiği görülmektedir. Bu haliyle piramit geliştirmekte olan bir ülkenin nüfus piramidine benzemektedir. Ancak 2024’e geldiğimizde tabanın büyük ölçüde daraldığı, orta yaş ve yaşlı grupların genişlediği, doğurganlığın düştüğü ve yaşam süresinin uzun olduğu bir piramit görülmektedir. Bu haliyle mevcut nüfus piramidi Türkiye’nin sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle gelişmiş ülkelere benzer bir demografik yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Grafik 10. Nüfus Piramidi (1935, 1975, 2024)

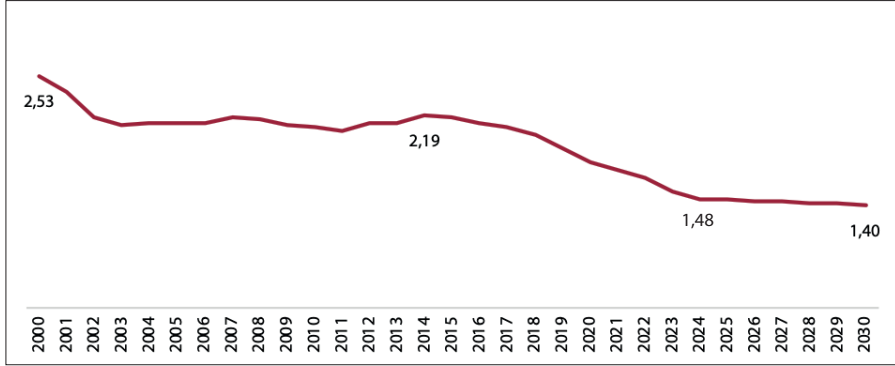
Kaynak: “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024”, TÜİK, 6 Şubat 2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783>, (Erişim tarihi: 30 Mart 2025).

Nüfus piramidinde yaşanan bu değişimin birden fazla nedeni bulunmakla birlikte azalan doğum oranları ve doğurganlık hızı belirleyici nedenlerden biridir. Bu bağlamda Türkiye'nin söz konusu göstergelerine dair verilerin incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

“Toplam doğurganlık hızı” bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş grubunda doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Nüfusun artmaya devam etmesi için kadın başına düşen çocuk sayısının en az 2,10 olması gerekmektedir.

2000 yılından itibaren ülkemizdeki doğurganlık hızında dikkat çeken güçlü bir düşüş eğilimi mevcuttur. Toplam doğurganlık hızı 2000'de 2,53 çocuk iken 2003-2014 arasında yenilenme seviyesi olan 2,10 seviyelerinde durağan bir seyir göstermiş ve bu dönemden sonra ise aşırı düşüşle 2024'te 1,48'e kadar gerilemiştir. 2030'da ise bunun 1,40 olması beklenmektedir.

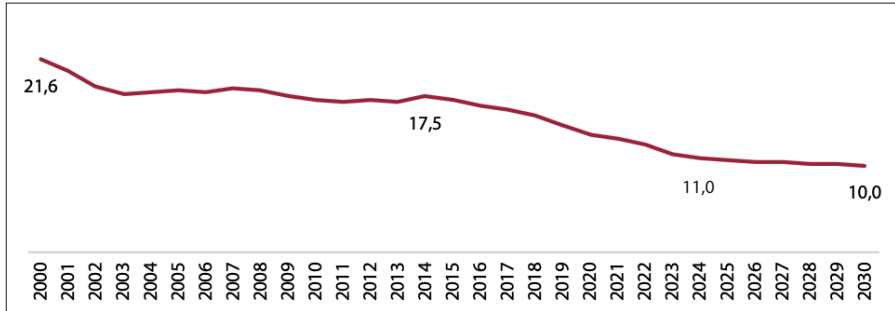
Grafik 11. Toplam Doğurganlık Hızı (2000-2030)

Kaynak: “Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100”.

Doğurganlıkta düşüş göstergelerinden biri de kaba doğum hızı grafiklerinden anlaşılmaktadır. “Kaba doğum hızı” bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısını ifade etmektedir. 2000’de binde 21,6 seviyesinde olan kaba doğum hızı 2018’den itibaren istikrarlı bir şekilde düşmüş ve 2024’te binde 11,0 olmuştur. 2030’da ise bunun binde 10’a gerileyeceği öngörülmektedir.

Grafik 12. Kaba Doğum Hızı (2000-2030, Binde)

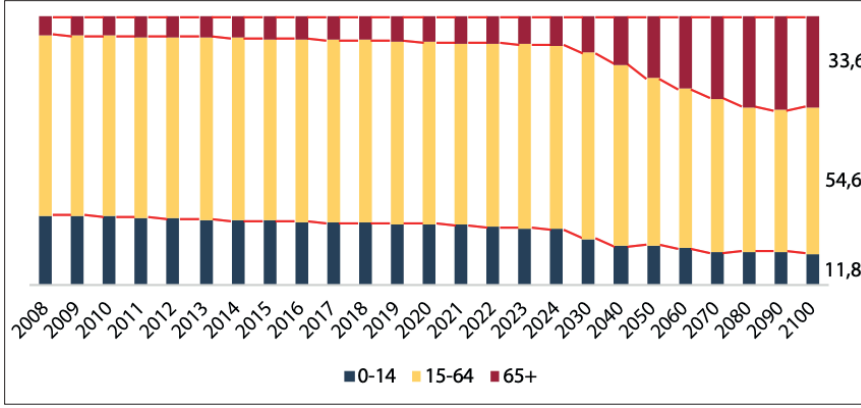
Kaynak: “Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100”.

Tüm bu veriler nüfusun yaşlandığına işaret etmektedir. Nitekim bu veriler göz önünde bulundurularak hazırlanan senaryoda 2100’e kadar gerçekleşmesi beklenen demografik değişimi Grafik 13’te açık bir şekilde görmek mümkündür.

0-14 yaş grubundaki nüfus 2008’den günümüze uzanan süreçte kademeli bir şekilde azalmıştır. 2008’de bu yaş grubunun oranı yüzde 26,3 iken günümüzde yüzde 20,9’a gerilemiştir. Bununla birlikte 2100’de bu oranın yüzde 11,8’e düşmesi beklenmektedir. Öte yandan geniş yaş grubuna göre

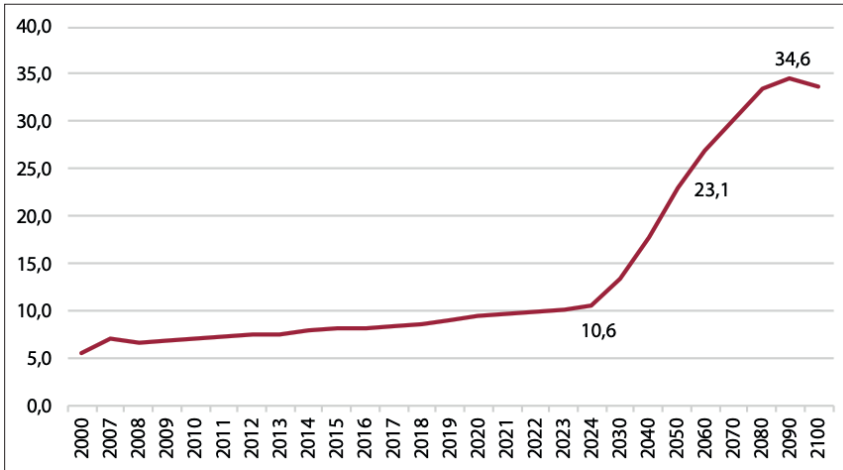
15-64 yaş nüfusun oranında bu tür bir azalma günümüzde mevcut değildir. Zira 2008-2024 arasında bu yaş grubunun oranı yüzde 67 ile yüzde 68 arasında seyretmiştir. Ancak nüfus projeksiyonu 2050 itibarıyla bu geniş yaş grubunun da azalacağını öngörmektedir. Bu yaş grubunun 2050'de yüzde 61,9 ve 2100'de ise yüzde 54,6 olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra yaşlı nüfusun belirgin artışı dikkat çekmektedir. 65 yaş ve üzeri grubun oranı 2008'de 6,8 iken kademeli bir artışla 2024'te yüzde 10,6'ya ulaşmıştır. Üstelik bu oranın 2100'de yüzde 33,6'ya kadar yükseleceği tahmin edilmektedir.

Grafik 13. Yaş Gruplarına Göre Nüfus Oranları (2008-2100, Yüzde)

Kaynak: "Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100".

Grafik 14. Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (2000-2100, Yüzde)

Kaynak: "Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100".

Yaşlı nüfusun günümüze uzanan ve gelecekte de olması beklenen yoksulluk oranları ise Grafik 14'te gösterilmiştir. 2000'de yüzde 5,7 olan yaşlı oranı 2024'te yüzde 10,6 seviyesine çıkmıştır. Nüfus tahminlerine göre günümüzden 2050'ye uzanan süreçte yaşlı nüfusun artışı benzer bir denge içinde seyrederek ve yine iki katını aşarak yüzde 23,1'e ulaşacaktır. 2070 itibarıyla ise yaşlı nüfus yüzde 30'un üzerine erişecektir. Bir başka deyişle günümüzde neredeyse her 9 kişiden biri yaşlı iken 2070'te her 3 kişiden biri yaşlı olacaktır. 2080-2100 arasında ise nispeten stabilizasyon yakalanacağı ve hatta 2100'de yaşlı nüfusun uzun süre sonra ilk defa sınırlı da olsa azalma eğilimi göstereceği anlaşılmaktadır. Bu durumu ise demografik dönüşümün muhtemelen bu dönemde dengelenecek olmasıyla açıklamak mümkündür.

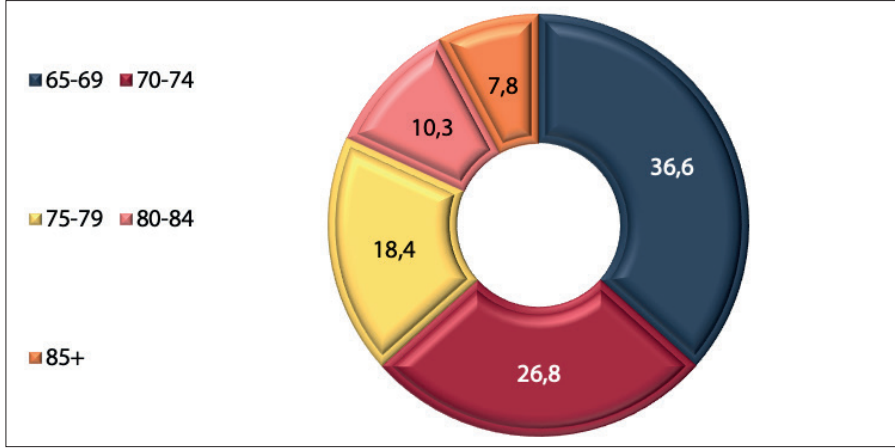
YAŞLI NÜFUSUN MEVCUT PROFİLİ

Tüm bu veriler gün geçtikçe Türkiye’de sayısı artan ve günlük hayatta daha fazla yer kaplayacak olan yaşlı profilini daha iyi ve yakından tanımayı zaruri kılmaktadır. Bu bağlamda yaşlıların mevcut durumları, alışkanlıkları, ihtiyaçları ve yaşam biçimlerini anlamak önem arz etmektedir. Söz konusu hususları da yine TÜİK verileri ışığında irdelemek mümkündür.

Her ne kadar 65 yaş ve üzeri “yaşlı” olarak tanımlansa da bunun geniş bir yaş grubunu içerdiğini belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda ilk olarak yaşlıların kendi içinde yaş gruplarına göre dağılımları incelenmelidir.

Yaşlı nüfusun büyük bir kısmını (yüzde 36,6) 65-69 yaş grubu oluştururken bunu yüzde 26,8 oranıyla 70-74 yaş grubu takip etmektedir. 75-79 yaş grubunda yer alanların oranı yüzde 18,4 iken 80-84 yaş grubunda bu oran yüzde 10,3 olarak kaydedilmiştir. 85 yaş ve üzerindeki ise yüzde 7,8 ile sınırlı kalmıştır.

Grafik 15. Yaş Grubuna Göre Yaşlı Nüfus Oranları (2024, Yüzde)

Kaynak: “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024”, TÜİK, 13 Mart 2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2024-54079>, (Erim tarih: 1 Nisan 2025).

Yaşlı nüfusun en yoğun olduğu iller ise Tablo 2’de yer almaktadır. Yaşlı nüfusun en yoğun yaşadığı 10 ilin başında sırasıyla Sinop, Kastamonu, Giresun, Artvin ve Çankırı gelmektedir. Bu illerdeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranları yüzde 20,8 ile yüzde 17,7 arasında değişiklik göstermektedir. Türkiye’nin yaşlı nüfus ortalamasının yüzde 10,6 olduğu düşünüldüğünde bahsi geçen illerin yüzdelerinin belirgin biçimde ortalamanın üzerinde olduğu açıktır. Bahsi geçen beş ili ise Balıkesir, Çorum, Edirne, Çanakkale ve Tunceli takip etmektedir. Bu illerdeki yaşlı oranları da yüzde 17,5 ile yüzde 17 arasında değişmektedir.

TABLO 2. YAŞLI NÜFUS ORANI EN YÜKSEK 10 İL (2024, YÜZDE)	
İl	Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı
Sinop	20,8
Kastamonu	20,2
Giresun	19,1
Artvin	18,6
Çankırı	17,7
Balıkesir	17,5
Çorum	17,2
Edirne	17,2
Çanakkale	17,2
Tunceli	17,0
Türkiye Ortalaması	10,6

Kaynak: “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024”.

Yaşlı nüfusun bu illerde yoğunlaşmasının çeşitli sebepleri olabilir. Bilhassa Sinop, Kastamonu, Giresun, Artvin ve Çankırı gibi iller genellikle kapsamlı ekonomik fırsatlar sunamayan ve kırsal nüfusun yoğun olduğu yerleşim yerleridir. Bu durum genç nüfusun iş ve eğitim olanakları nedeniyle daha büyük şehirlere göç etmesiyle sonuçlanmakta ve böylece geriye kalan nüfus ağırlıklı olarak yaşlılardan oluşmaktadır.

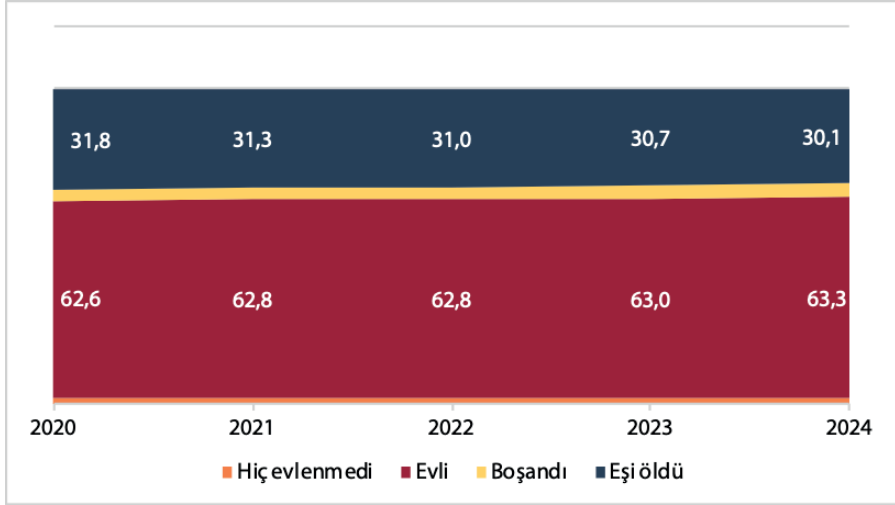
Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu 10 il ise Tablo 3'te yer almaktadır. Buna göre en az yaşlıya sahip olan iller sırasıyla Şırnak, Hakkari, Şanlıurfa, Batman ve Van'dır. Bu illerdeki yaşlı nüfus oranları yüzde 3,7 ile yüzde 5,1 arasında değişmektedir. Bu illeri Diyarbakır, Ağrı, Siirt, Mardin ve Bitlis takip etmektedir. Şırnak'ta yirmi yedi kişiden biri, Hakkari ve Şanlıurfa'da ise yirmi üç kişiden biri yaşlıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan bu iller aynı zamanda ülkenin en yüksek doğum oranlarına sahip illeridir. Söz konusu durum genç nüfusun fazla olması ve bu nüfus içinde yaşlı nüfus oranının düşük olmasıyla sonuçlanmaktadır.

TABLO 3. YAŞLI NÜFUS ORANI EN DÜŞÜK 10 İL (2024, YÜZDE)	
İl	Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı
Şırnak	3,7
Hakkari	4,3
Şanlıurfa	4,4
Batman	5,0
Van	5,1
Diyarbakır	5,5
Ağrı	5,8
Siirt	5,8
Mardin	6,0
Bitlis	6,1
Türkiye Ortalaması	10,6

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Medeni duruma bakıldığında 2024 itibarıyla yaşlı nüfusun yüzde 63,3'ü evli ve yüzde 30,1'inin ise eşi vefat etmiştir. Boşananlar yüzde 4 ve hiç evlenmeyenler ise yüzde 2 ile sınırlı kalmıştır. 2020'den bu yana söz konusu verilerde anlamlı bir değişimin olmadığı görülmektedir.

Grafik 16. Yaşlı Nüfusun Medeni Duruma Göre Oranları (2020-2024, Yüzde)

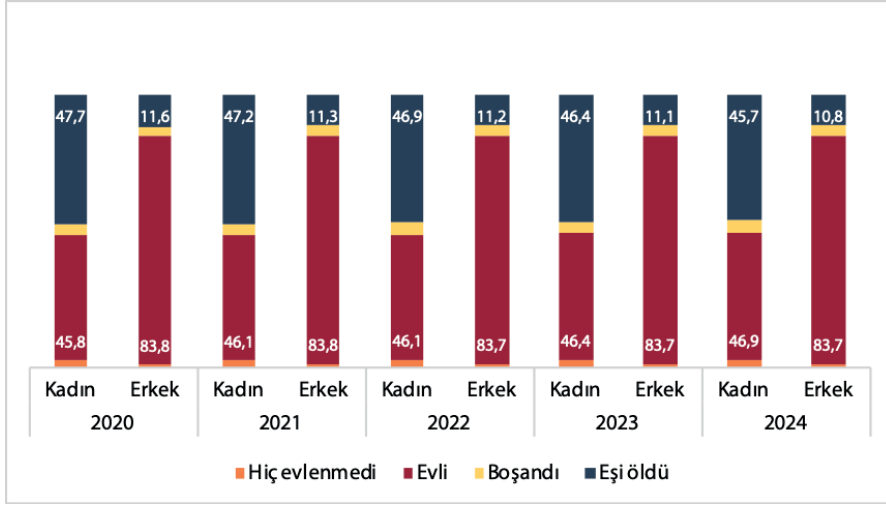
Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Bunun yanı sıra veriler cinsiyete göre incelendiğinde yaşlı kadın ve erkekler arasında bazı belirgin farklar ortaya çıkmaktadır. 2024 verilerine göre yaşlı kadınlarda evli olanların oranı yüzde 46,9 iken eşi ölenlerin oranı ise yüzde 45,7'dir. Öte yandan yaşlı erkeklerin yüzde 83,7'sini evli olanlar ve yüzde 10,8'ini de eşi ölenler oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere yaşlı kadınlarda eşi ölen ve dul olanların oranı erkeklere göre 35 puan daha fazladır. Bu durumun birden fazla nedeni olduğunu söylemek mümkündür.

İlk olarak dünya genelinde kadınların erkeklerden daha fazla yaşadığı bilinmektedir. Bu durum ise kadınların eşlerini kaybederek dul kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki evliliklerin yüzde 70,3'ü erkeğin yaşça daha büyük olduğu birlikteliklerdir.⁶⁴ Bu da erkeklerin daha erken ölmesinin nedenlerinden biridir. Elbette tüm bunların yanı sıra kültürel ve sosyal etkenler nedeniyle eşini kaybeden kadınların erkeklere göre çok daha az yeniden evlilik yaptığı bilinmektedir. Bu durum da eşi ölen dul kadınların oranını erkeklerin çok daha üstüne taşımaktadır. Tüm oranların ise 2020-2024 arasında benzer şekillerde devam ettiği görülmektedir.

⁶⁴ Fatma Zehra Laleoğlu, "Türkiye'de Evlilik ve Boşanma Eğilimleri: Toplumsal Dönüşümün İzleri", *SETA Perspektif*, Sayı: 425, (Mart 2025).

Grafik 17. Yaşlı Nüfusun Cinsiyet ve Medeni Duruma Göre Oranları (2020-2024, Yüzde)

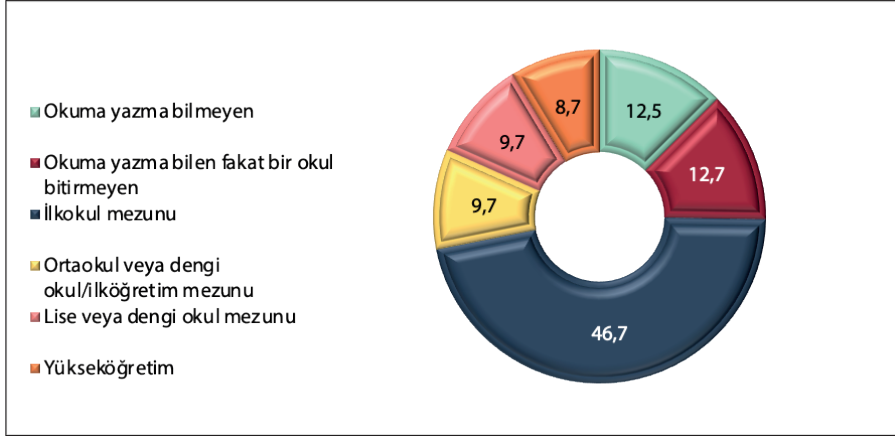

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Yaşlı nüfusun neredeyse yarısı ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 12,5 iken okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmemiş olanların oranı yüzde 12,7'dir. Bu durum ise yaşlı nüfusun dörtte birinin hiç okula gitmediği anlamına gelmektedir. Ortaokul mezunlarının oranı yüzde 9,7 ve lise mezunlarının oranı da yüzde 9,7'dir.

Yükseköğretim mezunlarının oranı yüzde 8,7 ile sınırlı kalmıştır. Geçmişte eğitim olanaklarının sınırlı ve bilhassa üniversitelere erişimin az olması ve eğitimin öncelikli görülmemesi gibi hususların bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Ancak genç ve yetişkinlerin eğitime ve üniversitelere erişiminin artması ilerleyen yıllarda yaşlı nüfusun eğitim düzeyinin artacağını göstermektedir.

Grafik 18. Yaşlı Nüfusun Eğitim Durumu (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

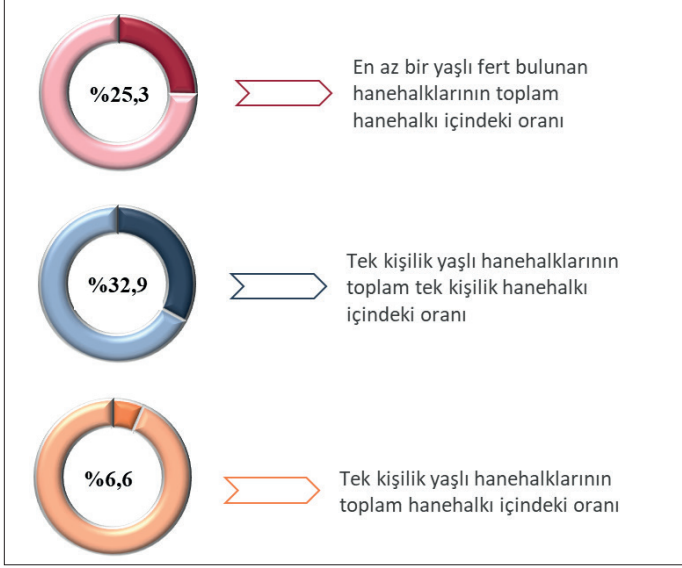
YAŞLI YALNIZLIĞI VE HANEHALKINDA YAŞLILAR

Bu raporda paylaşılan veriler, mevcut istatistikler ve geleceğe yönelik projeksiyonlar ışığında yaşlı nüfusta artış yaşandığını ve bunun hızlanarak devam edeceğini göstermektedir. Bu ise sayısı ve oranı gün geçtikçe artan yaşlıların nerelerde ve hangi şartlarda yaşadığı meselesini akla getirmektedir. Bu bağlamda hanehalkı verilerinde yaşlı nüfusa odaklanmak faydalı olacaktır.

Şekil 1'de üç farklı veri yer almaktadır. Bunların ilki Türkiye'deki hanelerin yüzde 25,3'ünde en az bir yaşlı ferdin bulunduğunu göstermektedir. İkincisi tek kişilik hanelerin yüzde 32,9'unu yaşlıların oluşturduğunu ifade etmektedir. Bir başka deyişle tek başına yaşayan her üç kişiden biri yaşlıdır.⁶⁵ Üçüncüsü ise yalnız yaşayan yaşlıların toplam hanehalkı içerisinde yüzde 6,6'lık bir orana tekabül ettiğini göstermektedir.

⁶⁵ "İstatistiklerle Aile, 2023", TÜİK, 15 Mayıs 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2023-53784>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

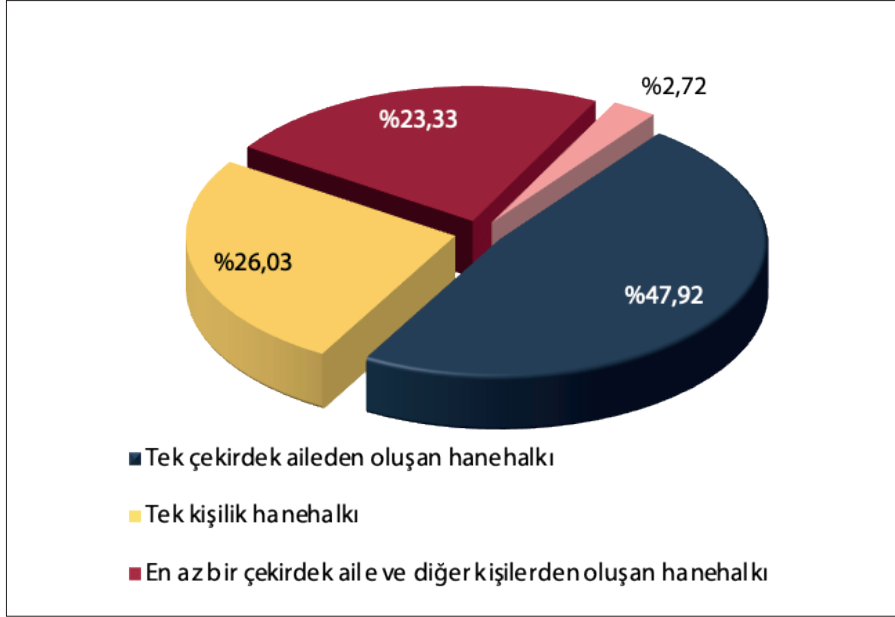
Şekil 1. Hanehalkında Yaşlıların Oranları (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Yaşlı nüfusun yaşadığı hanehalkına dair daha detaylı veriler Grafik 19'da yer almaktadır. Yaşlı nüfusun neredeyse yarısının çekirdek ailesiyle birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu durum yaşlı bireylerin çocukları veya eşleriyle yaşama eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Tek başına yaşayanların oranı ise yüzde 26,03 ile en yüksek ikinci orandır. Bu oran ise neredeyse her dört yaşlıdan birinin yalnız yaşadığı anlamına gelmektedir. En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı oranı yüzde 23,3'tür. Çekirdek aile bulunmayan ve birden fazla kişiden oluşan hanehalkı oranı ise yüzde 2,7 ile sınırlıdır. Bu oran yaşlıların çok az bir kısmının akraba veya arkadaşlarıyla aynı evde yaşadığını göstermektedir.

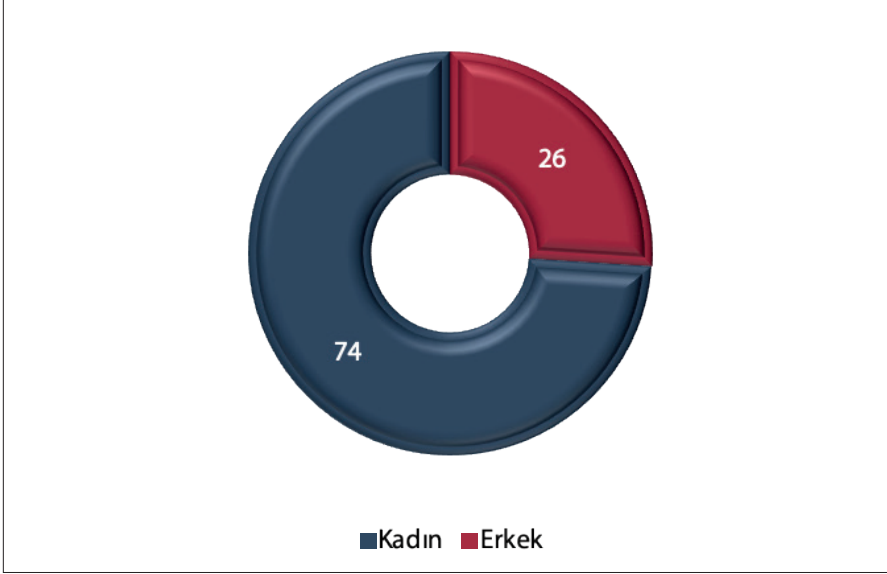
Grafik 19. Yaşlı Nüfusun Yaşadığı Hanehalkı Tipi (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Dikkat çeken bir diğer husus ise tek başına yaşayan yaşlıların oldukça büyük bir kısmının kadınlardan oluşmasıdır. Yalnız yaşayan yaşlıların yüzde 74'ü kadın ve yüzde 26'sı da erkektir. Söz konusu veriler sosyoekonomik, kültürel ve demografik birçok faktörle açıklanabilir. Daha önce de bahsedildiği gibi kadınların ortalama yaşam süresinin daha uzun olması ve evliliklerde genellikle erkeklerin yaşça büyük olması gibi sebepler eşlerinin önce ölmesi ve kadınların yalnız kalması ihtimalini artırmaktadır. Bununla birlikte eşi ölen yaşlı kadınların yeniden evlenme oranlarının düşük olması da yalnız yaşayan kadın sayısının fazla olmasıyla sonuçlanmaktadır.

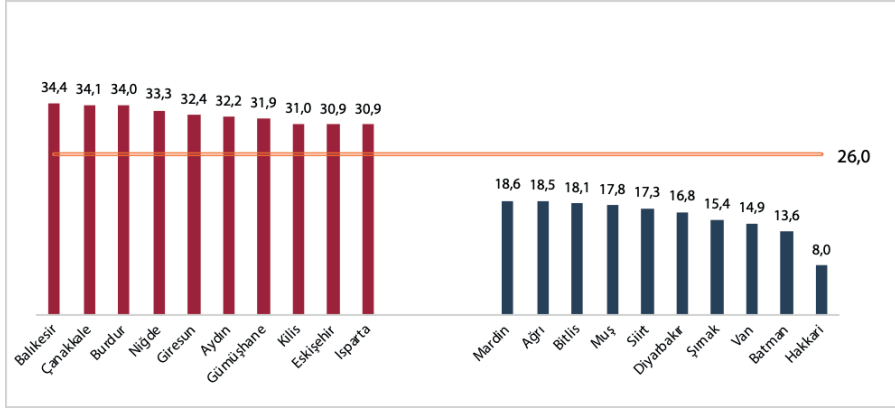
Grafik 20. Cinsiyete Göre Tek Kişilik Yaşlı Hanehalkı Oranı (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Tek kişilik yaşlı hanehalkının en yüksek olduğu iller sırasıyla Balıkesir, Çanakkale, Burdur, Niğde ve Giresun'dur. Bu illeri Aydın, Gümüşhane, Kilis, Eskişehir ve Isparta takip etmektedir. Bu illerdeki tek kişilik yaşlı hanehalkı oranı yüzde 31-35 bandındadır. Bu ise Türkiye ortalamasının (yüzde 26) 5 ile 9 puan fazlasını ifade etmektedir. Tek kişilik yaşlı hanehalkının en düşük olduğu illerin başında Hakkari, Batman, Van, Şırnak ve Diyarbakır gelmektedir. Siirt, Muş, Bitlis, Ağrı ve Mardin de bu oranın düşük olduğu iller arasında bulunmaktadır. Bu iller aynı zamanda yaşlı nüfus oranı en düşük olan illerdir. Dolayısıyla tek başına yaşayan yaşlıların oranı da oldukça düşüktür. Hakkari'de tek kişilik yaşlı hanehalkı oranı yüzde 8 iken bu oran diğer illerde yüzde 13,6 ile yüzde 18,6 arasında değişmektedir.

Grafik 21. Tek Kişilik Yaşlı Hanehalkının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 İl (2024, Yüzde)

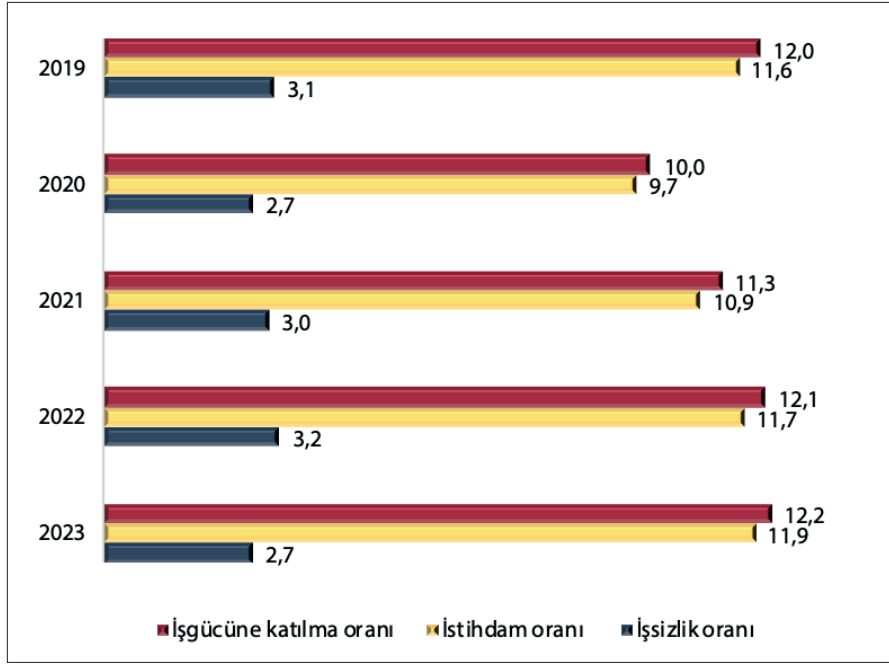

Kaynak: “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024”.

YAŞLI YOKSULLUĞU VE BAĞIMLILIĞI

“Kurumsal olmayan yaşlı nüfus” huzurevi, hastane ve hapisane gibi kurumsal yerlerde ikamet edenler dışında kalan, hanelerde ikamet eden nüfusu ifade etmektedir. Grafik 22’de yer alan iş gücüne katılma oranı hem istihdam edilen hem de iş arayan, çalışmayan iş gücünün aktif nüfusa oranıdır. İstihdam oranı ise yalnızca halihazırda çalışanları ifade etmektedir. Grafığe göre 2020’de yaşlı nüfusun hem iş gücüne katılım hem de istihdam oranı bir önceki yıla göre 2’şer puan gerilemiştir. Bunda koronavirüs (Covid-19) salgınının etkili olduğunu söylemek mümkündür. 2021’de söz konusu oranlar yükselmeye başlayarak 2022 ve 2023’te yaklaşık yüzde 12 bandına geri dönmüştür.

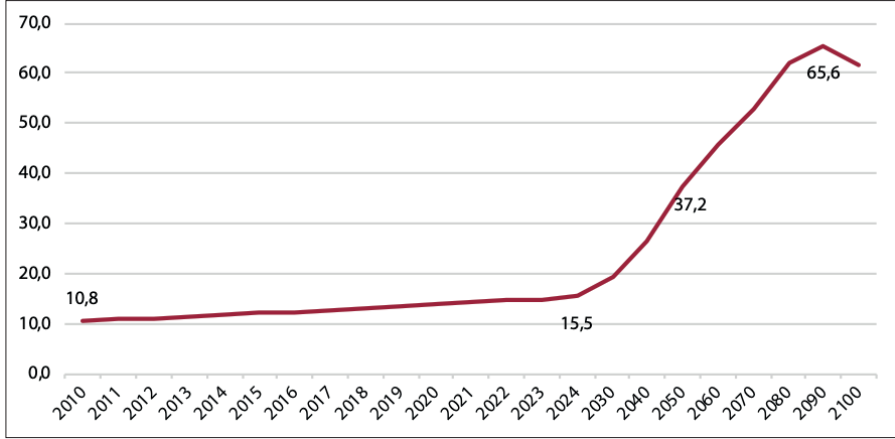
Grafik 22. Kurumsal Olmayan Yaşlı Nüfusun İş Gücü Durumu (2019-2023, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

"Yaşlı bağımlılık oranı" çalışma çağındaki (15-64 yaş grubu) her yüz kişiye düşen yaşlı sayısıdır. Grafik 23'ten de anlaşıldığı üzere yaşlı nüfusla birlikte yaşlı bağımlılık oranları da artışa geçmektedir. 2010'da yüzde 10,8 olan yaşlı bağımlılık oranı düzenli bir şekilde artarak günümüzde yüzde 15,5'e erişmiştir. Bu oranın 2030'da 19,5'e ve 2050'de yüzde 37,2'ye yükseleceği varsayılmaktadır. 2090'da ise bu oranın yüzde 65,6 ile zirveyi göreceği düşünülmektedir. Bu ise çalışan nüfusta kişi başına bir yaşlı düşeceği anlamına gelmektedir. Daha fazla yaşlıya bakmak zorunda kalacak olan çalışan nüfusun ve sosyal güvenlik sisteminin ise ekonomik anlamda zorlanacağı açıktır. Zira artan yaşlı bağımlılığı çalışma çağındaki nüfusa emekli maaşları ve sosyal yardımları karşılamak için ek yük getirecektir.

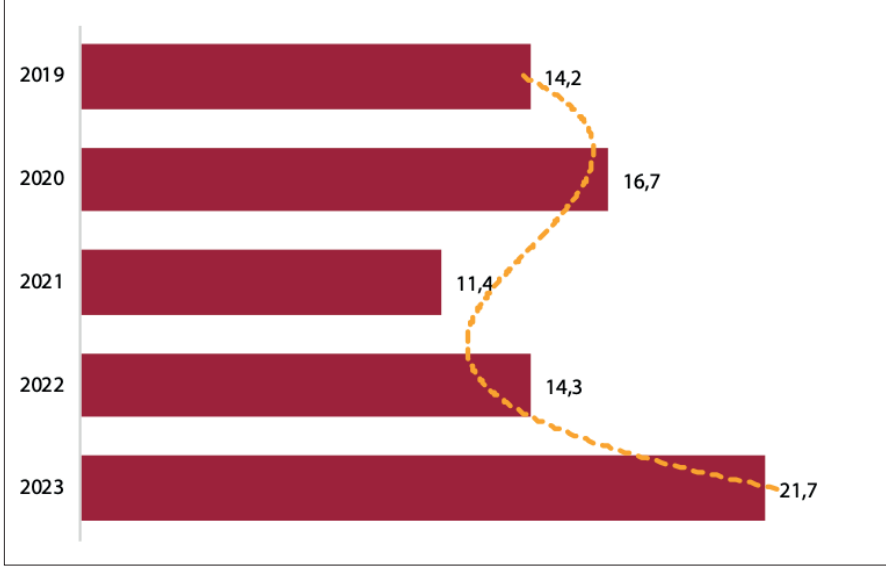
Grafik 23. Yaşlı Bağımlılık Oranları (2010-2100, Yüzde)

Kaynak: "Nüfus Projeksiyonları".

Artan yaşlı nüfusun istihdam oranlarının henüz arzu edilen düzeyde olmaması ve yaşlı nüfusa paralel olarak bağımlılık oranlarının da hızla artması aynı zamanda yaşlı yoksulluğunu beraberinde getirmektedir. Grafik 24'e göre 2019'da yüzde 14,2 olan yoksulluk oranı 2020'de –muhtemelen koronavirüs salgınının da etkisiyle– yüzde 16,7'ye yükselmiştir. 2021'de yaşlı yoksulluğu yüzde 11,4'e gerilemiş ancak 2022'de yeniden yükselişe geçmiştir. 2023'te ise 7,4 puanlık bir artışla yüzde 21,7'ye ulaşmıştır.

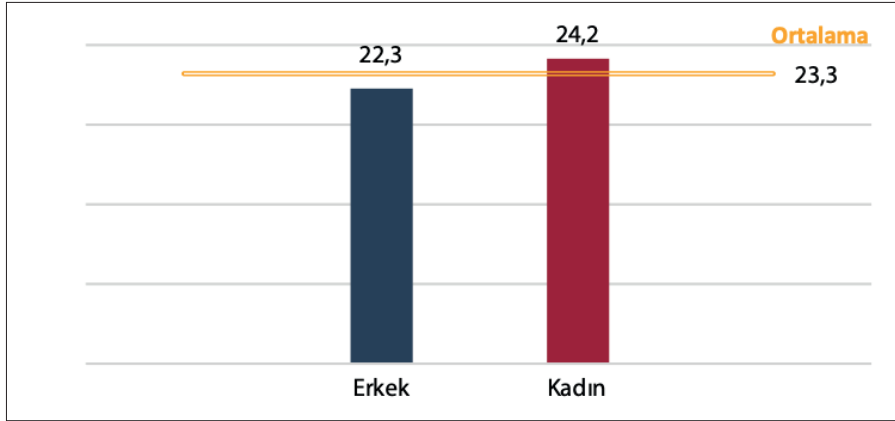
Grafik 24. Yaşlı Nüfusun Yoksulluk Oranları (2019-2023, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

2024 verilerinde yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan yaşlı oranı yüzde 23,3'tür. Öte yandan cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde ise yaşlı kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek bir yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındadır. Zira bu oran kadınlarda yüzde 24,2 iken erkeklerde ise yüzde 22,3'tür. Bu durumun ortaya çıkmasında kadınların iş gücüne daha az katılması, çalışan kadınların erkeklere göre daha düşük ücretler alması ve bu yüzden emeklilik maaşlarının da daha düşük olması gibi sebepler etkili olabilmektedir. Buna ek olarak yaşlı kadınların yalnız yaşama oranları daha yüksektir. Bu durum da onları ekonomik olarak daha kırılgan ve savunmasız hale getirmektedir. Bu da yaşlı kadınların yoksulluk riskini artıran bir diğer unsurdur.

Grafik 25. Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Yaşlıların Oranı (2024, Yüzde)

Kaynak: “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024”.

Belirtmek gerekir ki yine TÜİK verileri kadın-erkek arasındaki ücret veya kazanç farkının tüm meslek gruplarında erkek lehine gerçekleştiğini göstermektedir. Üstelik eğitim seviyesi arttıkça bu farkın daha da artması dikkat çekmektedir.⁶⁶ Bu durum kendi içinde birçok sorunu barındırmakla birlikte uzun vadede özellikle emeklilik dönemlerinde yaşlı kadınları ekonomik olarak dezavantajlı ve kırılğan bir konuma düşürmektedir. Dolayısıyla eşit işe eşit ücret politikalarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

GÜNLÜK YAŞAM AKTİVİTELERİ, İHTİYAÇLAR VE KISITLAR

65 yaş ve üstü bireylerin günlük yaşamdaki bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi mevcut kaynakların bağımlılık düzeyine göre kullanılması ve sosyal yardımla desteklerin içeriğinin planlanması açısından oldukça önemlidir.⁶⁷ Bu tür bağımlılıkları ölçmek için çeşitli ölçekler geliştirilmiştir. TÜİK verilerinde ise Katz ve Lawton-Brody ölçekleri kullanılmıştır.

“Katz günlük yaşam aktiviteleri” yemek yeme, banyo yapma, tuvalete gitme ve hareket kabiliyeti gibi kişinin kendine bağımsız olarak bakabil-

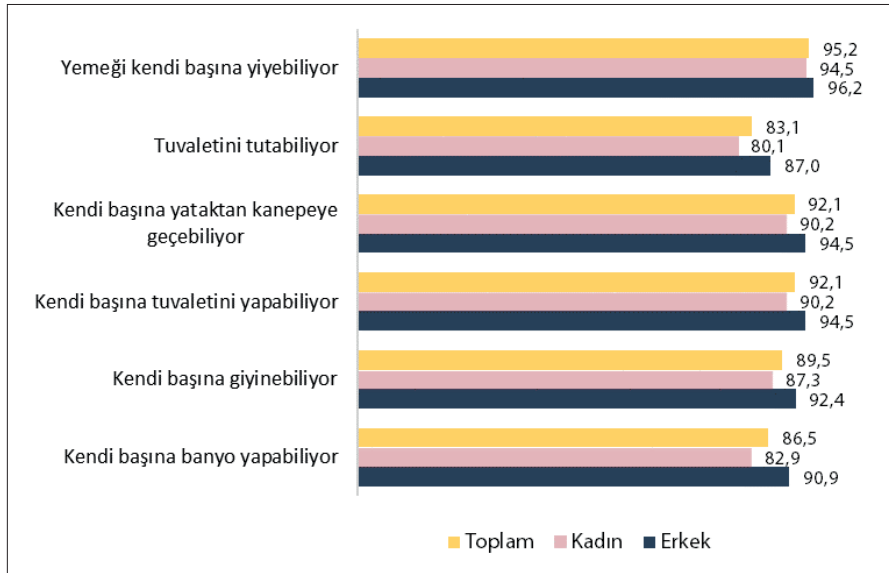
66 “İstatistiklerle Kadın, 2024”, TÜİK, 6 Mart 2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2024-54076>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

67 Aysun Güzel, Sabriye Uçan Yamaç, Sevgi Turan ve Sarp Üner, “Turkish Validity and Reliability of the Lawton Instrumental Activities of Daily Living Scale”, *Turkish Journal of Public Health*, Cilt: 22, Sayı: 1, (2024), s. 59-71.

mesi için gereken temel becerileri topluca tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir.

Yaşlı nüfusun büyük bir kısmı günlük yaşam aktivitelerini yapabilmektedir. Ancak bazı aktivitelerin yapılabilme oranı diğerlerine göre daha düşüktür. Örneğin kendi başına yemek yiyebilme oranı yüzde 95,2'dir. Kendi başına yataktan kanepeye geçebilme ve tuvaletini yapabilmeye bu oran yüzde 92,1 olmaktadır. Giyinebilme oranı yüzde 89,5'e, banyo yapmada yüzde 86,5'e ve tuvaletini tutabilme oranı yüzde 83,1'e gerilemektedir.

Grafik 26. Katz Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeğine Göre Yaşlıların Bağımsızlığı (2024, Yüzde)

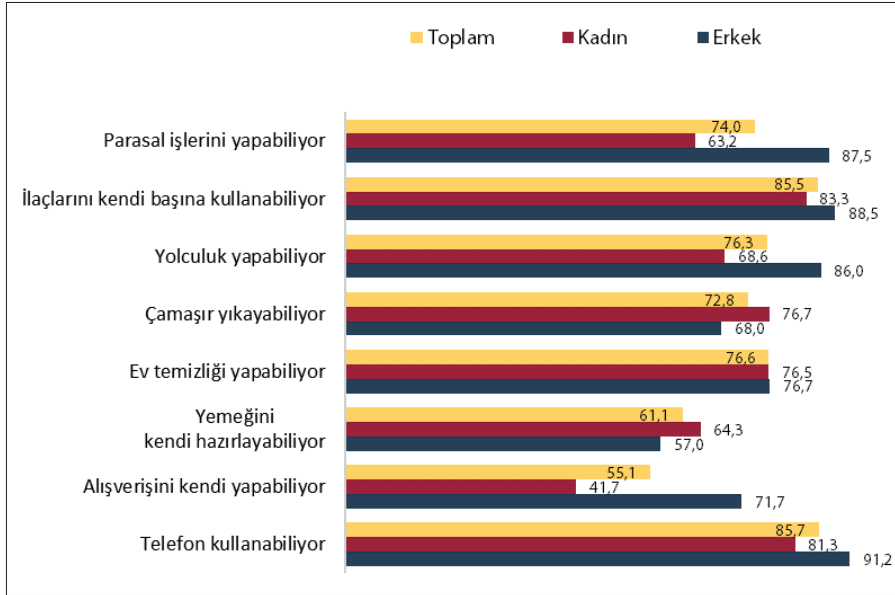
Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Verilerde dikkat çeken bir diğer husus kadınların tüm günlük yaşam aktivitelerinde erkeklerden daha bağımlı durumda olmasıdır. Cinsiyetler arasındaki en büyük fark ise kendi başına banyo yapabilme ve tuvaletini tutabilme yetilerinde ortaya çıkmaktadır. Kadınların banyo yapabilme durumu erkeklerden 8, tuvaletini tutabilme durumu ise 7 puan daha düşüktür. Bu veriler yaşlı kadınların özellikle hijyenle ilgili aktivitelerde daha fazla yardıma ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir. Ayrıca kadınların erkeklerden daha uzun yaşamasına paralel olarak daha fazla sağlık sorunu yaşadığı da bilinmektedir. Bu durum yaşlı kadınların

günlük yaşam aktivitelerini daha zor ve onları bakıma daha bağımlı hale getirebilmektedir.

Lawton-Brody ölçeği ise çamaşır yıkama, telefon kullanma ve yolculuk yapabilme gibi daha karmaşık aktiviteleri de ölçmeye çalışmaktadır. Bu anlamda mevcut verilere göre yaşlıların en fazla bağımsızlığa sahip olduğu hususlar sırasıyla telefon kullanmak (yüzde 85,7) ve ilaçlarını kullanabilmektir (yüzde 85,5). Bunları ev temizliği (yüzde 76,6) ve yolculuk (yüzde 76,3) yapabilmek takip etmektedir. En az bağımsızlık ise alışverişini yapmak (yüzde 55,1) ve yemek hazırlamakta (yüzde 61,1) yaşanmaktadır. Bunlardan hareketle yaşlıların ilaç kullanımı ve telefon kullanımı gibi nispeten daha az fiziksel çaba gerektiren aktivitelerde bağımsız oldukları ancak alışveriş yapmak ve yemek hazırlamak gibi daha fazla fiziksel hareket ve organizasyon gerektiren alanlarda bağımsızlık oranlarının düştüğü dikkat çekmektedir.

Grafik 27. Lawton-Brody Enstrümental Günlük Yaşam Ölçeğine Göre Yaşlıların Bağımsızlığı (2024, Yüzde)

Kaynak: “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024”.

Cinsiyetler arasındaki farkların ise Katz ölçeğine göre burada daha belirgin olması dikkat çekmektedir. Erkek ve kadınlar arasındaki farkın en yüksek olduğu husus alışveriş yapmaktır. Erkeklerin yüzde 71,7’si alışverişini

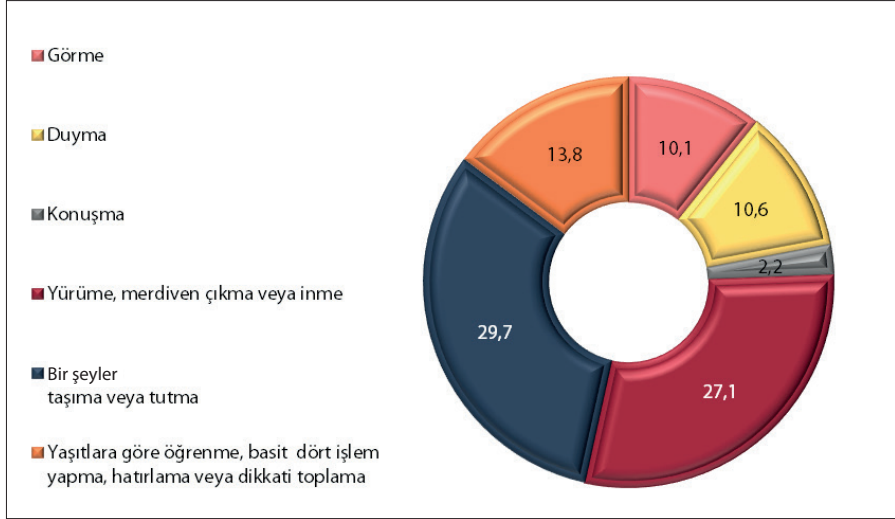
kendi başına yapabilirken bu oran kadınlarda 30 puan düşerek yüzde 41,7'ye gerilemektedir. Yine farkın en yüksek olduğu bir diğer aktivite parasal işlerin gerçekleştirilmesidir. Burada da erkeklerin yüzde 87,5'i bu işleri tek başına halledebilirken kadınlarda bu oran yüzde 63,2'ye düşmektedir. Yolculuk yapabilmeye erkeklerin yüzde 86'sı ve kadınların yüzde 68,6'sı bağımsızdır. Erkekler yalnızca yemeğini hazırlama ve çamaşır yıkama konularında kadınların gerisinde kalmıştır. Bu aktivitelerde de erkekler kadınlardan 7 ve 8 puan daha geridedir.

Özellikle erkeklerin alışveriş, parasal işlemler ve yolculuk yapma gibi ev dışı işlerde açık ara daha bağımsız olması, kadınların ise yemek hazırlama ve çamaşır yıkama gibi domestik konularda daha bağımsız olması toplumsal roller ve sosyokültürel yapıyla açıklanabilecek hususlardır. Elbette buna yaşam biçimleri/alışkanlıkları, ekonomik bağımsızlık ve fiziksel sağlık gibi birçok faktör de eşlik etmektedir.

Aynı zamanda bu verilerden hareketle yaşlı kadınların kamusal alanda daha az görünür olduğunu da söylemek mümkündür. Üstelik tek başına yaşayan yaşlı nüfusun önemli bir kısmının (yüzde 74) kadınlar olduğu düşünüldüğünde yaşlı kadınlar daha az ulaşılabilir bir kitleyi ifade etmektedir.

Yaşlıların yaklaşık yüzde 30'u bir şeyler taşıma veya tutmada, yüzde 27,1'i yürüme ve merdiven çıkma-inmede zorluk yaşamaktadır. Yaşıtlarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama ve dikkati toplamada sorun yaşayanların oranı yüzde 13,8'dir. Duyma yüzde 10,6 ve görme yüzde 10,1 oranında zorluk yaşatmaktadır. Konuşma zorluğunun yüzde 2,2 olması yaşlı bireylerin büyük çoğunluğunun sözlü iletişimde ciddi bir problem yaşamadığını göstermektedir.

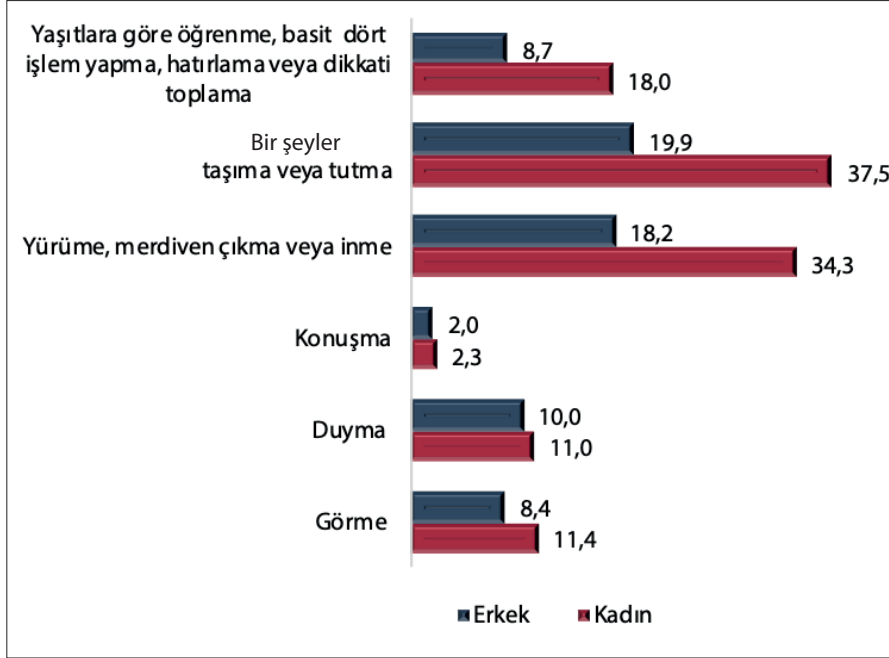
Grafik 28. İşlevsel Zorluk Yaşayan Yaşlılar (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Cinsiyet dağılımına işlevsel zorluk verileri Grafik 29’da yer almaktadır. Grafikte yer alan tüm işlevlerde kadınların erkeklerden daha fazla sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Aradaki farkın en yüksek olduğu sorunlar ise fiziksel güç ve hareket gerektirenlerdir. Örneğin bir şeyler taşıma ve tutmada erkekler yüzde 19,9 oranında zorlanırken kadınlarda bu oran yüzde 37,5’e yükselmektedir. Benzer şekilde yürüme, merdiven çıkma-inmede erkeklerin yüzde 18,2’si sorun yaşarken kadınlarda bu oran yüzde 34,3’e çıkmıştır.

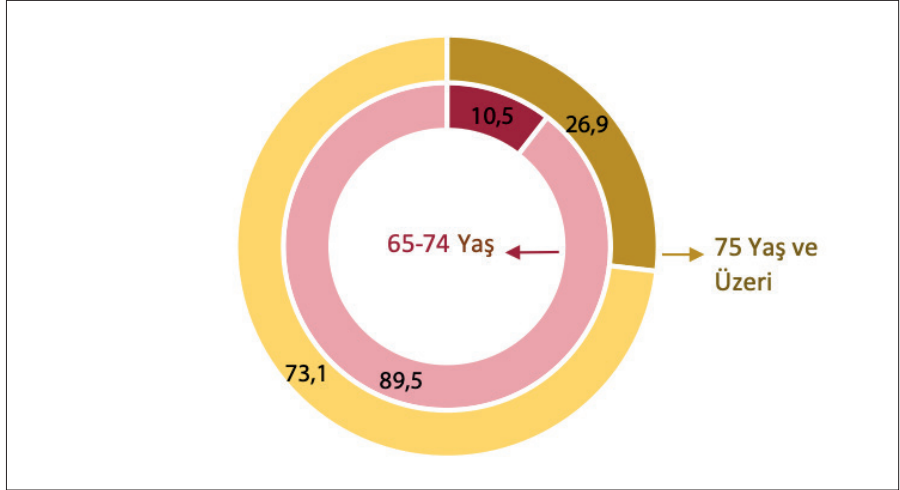
Grafik 29. Cinsiyete Göre İşlevsel Zorluk Yaşayan Yaşlılar (Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Elbette bahsi geçen işlevsel zorluklar ve yaşanan sıkıntılar yaşlıların bakım desteklerine ihtiyaç duymasıyla sonuçlanmaktadır. Grafik 30'da yaş grubuna göre evde bakım desteğine ihtiyaç duyan yaşlıların oranları verilmiştir. Tahmin edileceği üzere yaş arttıkça desteğe duyulan ihtiyaç da artmaktadır. 65-74 yaş grubunun yüzde 10,5'i evde bakım desteğine ihtiyaç duyarken yüzde 89,5'i böyle bir gereksinim hissetmemektedir. Bu da söz konusu yaş grubunun büyük oranda bağımsız olduğunu göstermektedir. 75 yaş ve üzerine bakıldığında ise evde bakım desteği ihtiyacı yüzde 26,9'a yükselmiştir. 65-74 yaş grubunda her 10 kişiden biri, 75 yaş üzerinde ise neredeyse her 4 kişiden biri evde bakım desteğine gerek duymaktadır.

Grafik 30. Yaş Grubuna Göre Evde Bakım Desteğine İhtiyaç Duyan Yaşlılar (2024, Yüzde)

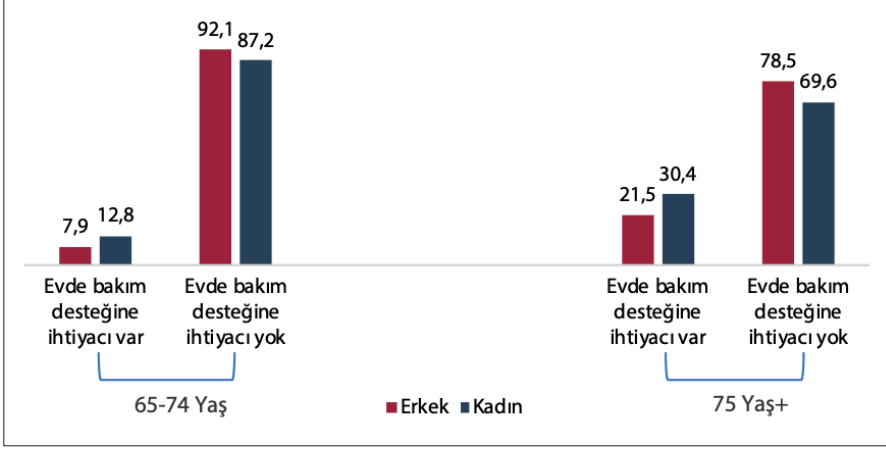

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Cinsiyete göre incelendiğinde ise Grafik 31'de yer alan veriler ortaya çıkmaktadır. 65-74 yaş grubunda evde bakım desteğine ihtiyaç duymayan erkeklerin oranı yüzde 92,1 iken bu oran kadınlarda yüzde 87,2'ye gerilemiştir. Buna paralel olarak evde bakıma gerek duyan erkeklerin oranı yüzde 7,9 ve kadınların oranı yüzde 12,8'dir. Bu durum söz konusu yaş grubunda kadınların yaklaşık 5 puan daha fazla destek talep ettiği anlamına gelmektedir.

75 yaş ve üzerinde ise cinsiyetler arasındaki ihtiyaç farkının daha da arttığı gözlemlenmektedir. Erkeklerin yüzde 21,5'i evde bakım desteği talep ederken kadınlarda bu oran 9 puanlık artışla yüzde 30,4'e çıkmaktadır.

Grafik 31. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Evde Bakım Desteğine İhtiyaç Duyan Yaşlılar (2024, Yüzde)

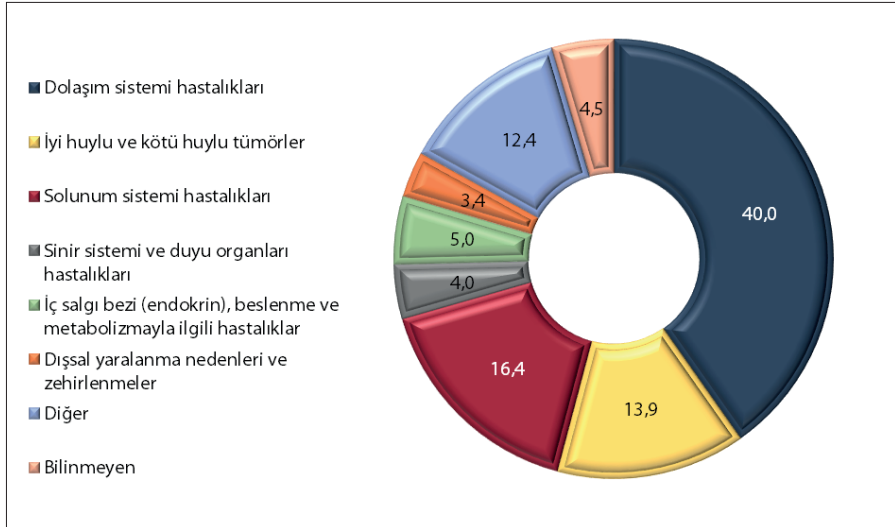

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

ÖLÜM NEDENLERİ VE YALNIZ ÖLÜM SORUNU

TÜİK aynı zamanda seçilmiş ölüm nedenlerine göre ölen yaşlı oranlarını da paylaşmıştır. Verilere göre en büyük ölüm nedeni yüzde 40 ile dolaşım sistemi hastalıklarıdır. İkinci seçilmiş ölüm nedeni yüzde 16,4 ile solunum sistemi hastalıklarıdır. Bunu yüzde 13,9 ile iyi ve kötü huylu tümörler takip etmektedir. Endokrin, beslenme ve metabolizma hastalıkları sebebiyle ölenlerin oranı yüzde 5, dışsal yaralanma ve zehirlenme yüzünden ölenlerin oranı ise yüzde 3,4'tür.

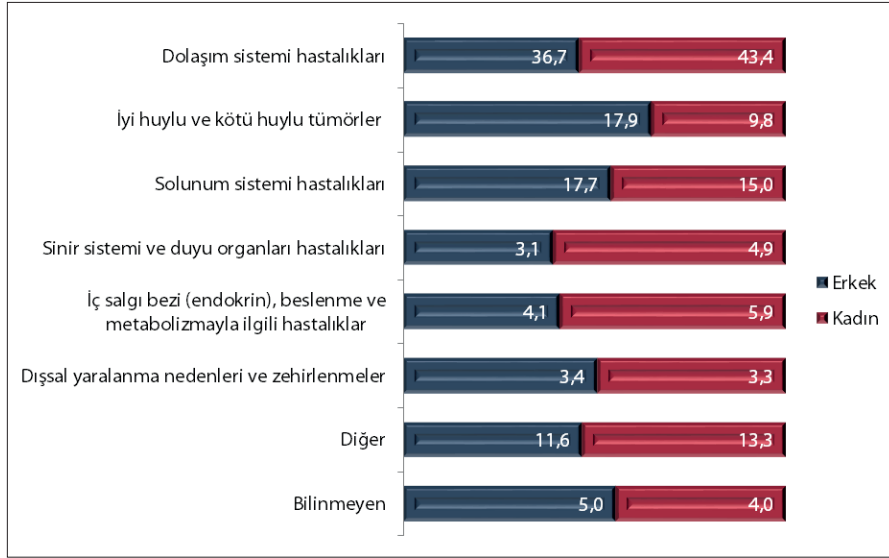
Grafik 32. Seçilmiş Ölüm Nedenlerine Göre Ölen Yaşlı Oranları (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Bilhassa dolaşım sistemi hastalıkları sebebiyle ölen yaşlılar arasında kadınların erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Bu sebeple yaşanan ölümlerin oranı erkeklerde yüzde 36,7 iken kadınlarda yüzde 43,4 olmuştur. Öte yandan iyi ve kötü huylu tümörler yüzünden yaşanan ölümlerde ise erkeklerin oranı kadınlara göre neredeyse iki katıdır. Kadınlarda bu sebeple vefat edenlerin oranı yüzde 9,8 iken erkeklerde bu oran yüzde 17,9'dur.

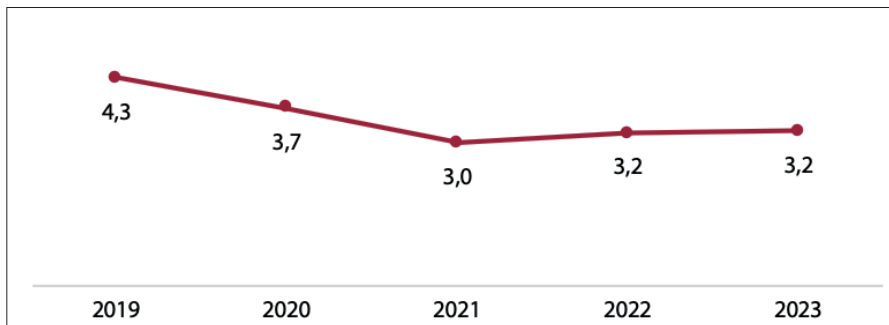
Grafik 33. Seçilmiş Ölüm Nedenleri ve Cinsiyete Göre Ölen Yaşlı Oranları (2024, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Ölüm nedenleri arasında Alzheimer hastalığına bakıldığında ise 2022 ve 2023'te yüzde 3,2 oranında yaşlının bu sebeple öldüğü görülmektedir. 2019-2023 aralığında bu oranın en yüksek seviyesi ise yüzde 4,3 ile 2019'da görülmüştür.

Grafik 34. Alzheimer Hastalığından Ölen Yaşlı Oranları (2019-2023, Yüzde)

Kaynak: "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024".

Son olarak tüm bunların yanında son yıllarda daha sık rastlanan yalnız ölüm olgusundan da bahsetmekte fayda vardır. "Yalnız ölüm" kavramı

tek başına yaşayan ve kimsenin bakımıyla ilgilenmediği bireylerin evlerinde öldüğü ancak bu ölümün kimse tarafından fark edilmediği ve söz konusu ölümün uzun bir süre sonra keşfedildiği durumları ifade etmektedir.⁶⁸ Yalnız ölüm özellikle yaşlı nüfusun yoğun olduğu yerlerde görülen ve yaşlılarla özdeşleşmiş bir ölüm şeklidir.

Japonya'da oldukça yaygın olan bu fenomen *kudokushi* olarak kavramsallaştırılmıştır. Japonya Ulusal Polis Teşkilatının verilerine göre 2024'ün sadece ilk üç ayında yaklaşık 22 bin kişi evinde tek başına ölmüş ve cesetleri sonradan bulunmuştur. Bunların yüzde 80'ini ise 65 yaş üzeri bireyler oluşturmuştur. Yıl sonuna kadar yalnız ölüm vakalarının 68 bine ulaşacağına yönelik tahminler yapılmıştır.⁶⁹ Güney Kore'de ise yalnız ölüm *godoksa* olarak adlandırılmaktadır. *Godoksa* ülke genelinde o denli yaygındır ki hükümet bu sorunla baş edebilmek için yakın zamanda "Yalnız Ölümlerin Önlenmesi ve Yönetimi" hakkında bir kanun çıkarmıştır.⁷⁰ Dahası bu sorunla ve yalnız yaşamla mücadele etmek için önümüzdeki beş yıl içinde yaklaşık 327 milyon dolar harcanacağını duyurmuştur.⁷¹

Yalnız ölümlerin nüfusun hızla yaşlanması, buna paralel olarak yaşlı yoksulluğu ve bağımlılığının artıyor olması, gittikçe artan bireysel yaşam gibi nedenlerden kaynaklandığını söylemek mümkündür.⁷² Bu sebeple yaşanan dünya nüfusu bu olgunun farklı ülkelerde de görülmesine ve yaygınlaşmasına neden olmuştur. İtalya, İngiltere, Almanya ve Hollanda başta olmak üzere birçok ülkede benzeri yalnız ölüm haberlerine daha sık rastlanmaktadır.⁷³ Son yıllarda nüfusun hızla yaşlandığı ülkemizde de yalnız ölüm vakalarının medyada zaman zaman yer bulduğu görülmektedir.⁷⁴ Ancak tüm demog-

68 Dok Lip Oh, "Discourses on Lonely Death (Kodokushi) in Japan: Development of Community Discourse and Directions in Welfare for the Aging in Japan", *Seoul Journal of Japanese Studies*, Cilt: 9, Sayı: 1, (2023), s. 53-82.

69 Justin McCury, "Life at the Heart of Japan's Lonely Deaths Epidemic: 'I would be Lying If I Said I wasn't Worried'", *The Guardian*, 1 Haziran 2024.

70 "Yalnız Ölüm Önleme ve Yönetimi Yasası", Güney Kore Sağlık ve Refah Bakanlığı, 15 Mart 2024, <https://www.law.go.kr/법령/고독사예방및관리에관한법률>, (Erişim tarihi: 24 Mart 2025).

71 Jessie Yeung, "A Loneliness Epidemic is Spreading Worldwide. Seoul is Spending \$327 Million to Stop It", *CNN World*, 24 Ekim 2024.

72 Fatma Zehra Laleoğlu, "Modern Dünyanın Sessiz Krizi: Yalnız Ölüm", *Yeni Şafak*, 28 Şubat 2025.

73 Harry Farley, "What We can Learn from a Lonely Death in Social Housing", *BBC*, 7 Nisan 2023; Claire Bates, "How a Dutch Tragedy Made People Take Loneliness Seriously", *BBC*, 17 Aralık 2023.

74 Metin Aydemir, "İzmir'de Evinde Uzun Süre Önce Öldüğü Belirlenen Kadının Kemikleri İstanbul'da İncelemecek", *Anadolu Ajansı*, 12 Şubat 2025; Talha Koca, "Erzurum'da Yalnız Yaşayan Kadın Evinde Ölü Bulundu", *Hürriyet*, 7 Şubat 2025; "Evinde Yalnız Yaşayan Yaşlı Kadın Ölü Bulundu", *TRT Haber*, 18 Aralık 2023.

rafik veriler göz önünde bulundurulduğunda bunun ilerleyen yıllarda daha ciddi bir sorun olma potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple gerekli önlemlerin şimdiden alınması önem arz etmektedir.

SONUÇ: DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

ÖNE ÇIKAN BULGULAR

Raporda incelenen veriler ve ön plana çıkan dinamikler de göstermektedir ki nüfusun yaşlanması meselesi küresel bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Türkiye de bu konuda küresel eğilimlere paralel bir süreci tecrübe etmektedir. Ancak kendine özgü sosyoekonomik özellikleri Türkiye'yi demografik yorgunluk olarak kavramsallaştırılabilecek durumla karşı karşıya bırakmaktadır. Dolayısıyla konunun kapsamlı bir şekilde masaya yatırılması, gerekli tedbirlerin alınması, ekonomik altyapı ve kurumsal kapasitenin hem mevcut hem de potansiyel talep ve ihtiyaçlara yanıt verebilecek şekilde geliştirilmesi lazımdır. Tüm bunları göz önünde bulundurarak raporda öne çıkan hususları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Gelişmiş Ülke Nüfus Yapısı: Türkiye'nin nüfus yapısı yaşamaya başladığı demografik dönüşümle birlikte gelişmiş ülke nüfus yapısına benzerlikler göstermektedir. Bu durum Türkiye'nin uzun yıllardır söz konusu ülkelerden pozitif ayrışmasını sağlayan genç nüfus avantajını yitirmeye başladığını göstermektedir.

Yüksek Yaşlanma Hızı: Mevcut nüfus yapısı gelişmiş ülkelerle benzerlik gösterse de Türkiye'nin birçok gelişmiş ülkeye nazaran daha hızlı yaşlandığını söylemek mümkündür. Nitekim yaşlı nüfus oranı Almanya ve Fransa'da 64 yıllık, Hollanda'da 55 yıllık ve İtalya'da 50 yıllık bir süreçte iki katına çıkmıştır. Ancak Türkiye'de iki katına çıkma süresi (*doubling time*) ise yalnızca 25 yıldır. Önümüzdeki 25 yılda ise yaşlı nüfusun yeniden iki katına çıkması beklenmektedir.

Gelişmiş ülkelerin dahi çoğu zaman yönetmekte güçlük çektiği bu hususları onlara benzer bir ekonomik seviyede olmadan ve onlardan daha hızlı bir şekilde tecrübe etmesi Türkiye'yi daha kırılgan hale getirmektedir. Bu durum ise demografik dönüşümü yönetmeye dair politikaların kapsamlı ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Aktif Yaşlanma Penceresi: Yaşlı nüfusun yüzde 36,6'sı 65-69 yaş grubunda yer almaktadır. Bu nüfusun ileri yaş seviyelerinde yığılmamış olması bir fırsat olarak görülmelidir. Bunu ise "aktif yaşlanma penceresi" olarak kavramsallaştırmak mümkündür. Bu kavram yaşlı nüfusun henüz ileri yaş gruplarına yığılmadığı, 65-69 yaş grubunun demografik olarak baskın olduğu geçiş dönemini tanımlamaktadır. Bu dönem yaşlıların istihdam, gönüllülük, eğitim ve sosyal hayata katılım açısından görece olarak daha yüksek kapasiteye sahip olduğu stratejik bir fırsat aralığı olarak değerlendirilmelidir.

Bölgesel Farklılıklar: Türkiye'nin nüfus yapısı bölgesel farklılıklarını büyük oranda korumaktadır. Bu bağlamda örneğin Sinop, Kastamonu, Giresun ve Artvin gibi illerde yaşlı nüfus oranı yüzde 19'un üzerinde seyrederken bu oran Şanlıurfa, Hakkari ve Şırnak gibi illerde ise yüzde 5'in altındadır. Dolayısıyla daha etkili sonuçlar alabilmek adına nüfus politikalarının bu farklılıklara göre geliştirilmesi, makro nüfus politikalarının yanında mikro nüfus politikalarına da ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bilhassa yerel yönetimler vasıtasıyla entegrasyon ve yaşlı nüfusun fazla olduğu bölgelerde yaşlıların toplumsal hayata katılımı gibi konulara yönelik politikalara ağırlık verilmelidir.

Eğitim Durumu: Genel olarak yaşlı nüfusun eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Yaşlıların neredeyse yarısı ilkokul mezunu iken dörtte biri hiç okula gitmemiştir. Düşük eğitim seviyesinin özellikle yaşlı bireylerin yaşam kalitesi, ekonomik bağımsızlıkları ve toplumsal katılımları üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda halk eğitim merkezleri ve belediyeler aracılığıyla verilen eğitim kurslarına yaşlıların katılımını artırmak önemlidir.

Yaşlılığın Kadınlaşması: “Yaşlılığın kadınlaşması” (*feminization of aging*) yaşlı nüfus içinde kadınların demografik olarak çoğunlukta olması ve bu çoğunluğun aynı zamanda sosyal, ekonomik ve sağlık açısından daha kırılgan olması durumunu ifade etmektedir.⁷⁵ Türkiye’deki yaşlı verilerine bakıldığında da yaşlılığın kadınlaştığını söylemek mümkündür. Nitekim:

- Yaşlı nüfusun yüzde 55,4’ünü kadınlar oluşturmaktadır.
- Tek başına yaşayan yaşlıların yüzde 74’ü kadındır.
- Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir.
- Günlük yaşam aktivitelerini tek başına yapabilme konusunda (giyinme, banyo yapma, yemek yeme, tuvalete gidebilme vs.) kadınların bağımsızlık oranı erkeklere göre daha düşüktür.
- Yine işlevsel zorluk yaşama oranları (yürüme, merdiven inme-çıkma, bir şeyler taşıma ve tutma, öğrenme vb.) kadınlarda daha yüksektir.

Tüm bu göstergeler yaşlılık döneminin kadınlar için daha kırılgan, daha yalnız ve daha güvencesiz geçtiğini göstermektedir. Dolayısıyla yaşlılara yönelik politikalarda ve yaşlılığın yönetiminde sadece yaşa değil yaş ve cinsiyetin keşişimindeki farklılıklara da odaklanmak elzemdir.

Yaşlı Yalnızlığı: Türkiye’de tek kişilik hanehalkı sayısı yaklaşık 5,2 milyondur. Bunların yaklaşık yüzde 33’ünü ise 65 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle tek başına yaşayan her üç kişiden biri yaşlıdır. Bu durum:

- Yaşlıların sosyal izolasyonunu artırırken kamusal görünürlüğü ise azaltmaktadır.

⁷⁵ Shaily Bhashanjaly, “The Feminization of Aging: A Multidimensional Exploration”, *European Economic Letters*, Cilt: 14, Sayı: 4, (2024), s. 2201.

- Yaşlıların tek başına yaşaması özellikle ileri yaşlarda depresyon, anksiyete ve hatta demans gibi sağlık sorunlarına zemin hazırlamaktadır.
- Özellikle tek başına yaşayan yaşlıların yalnız ölüm, yardımsız kalma ve fiziksel yaralanma gibi riskleri artırmaktadır.
- Yalnız yaşam “sessiz yoksulluk” ve “görünmeyen kırılmalık” risklerini de beraberinde getirmektedir.

Yaşlı Bağımlılığı: Yaşlı nüfusla birlikte yaşlı bağımlılık oranları da artmaktadır. 2050’de bu oranın yüzde 37,2’ye yükselmesi beklenmektedir. Bir başka deyişle günümüzde yaklaşık 6 çalışan bir yaşlıyı finanse ederken 2050’de ise yaklaşık 3 çalışan bir yaşlıyı finanse etmek durumunda kalacaktır. Bu durum sosyal güvenlik ve sağlık sistemi açısından büyük bir risk ve zorluğu beraberinde getirirken yaşlıların istihdamdaki varlığını artırmak için çeşitli teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini de bir kez daha hatırlatmaktadır.

Yaşlı Yoksulluğu: İş gücüne katılım oranlarının sınırlı ve yaşlı bağımlılık oranlarının artıyor olması sosyal güvenlik sistemlerinin finansal sürdürülebilirliğini zorlarken bireysel düzeyde ise yaşlı yoksulluğunu beraberinde getirmektedir. Günümüzde yaşlı nüfusun yoksulluk oranı yaklaşık yüzde 22’dir. Öte yandan yaşlı kadınların yoksulluk riskinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Günlük Aktivite Kısıtları ve İşlevsel Zorluklar: Yaşlı nüfusun büyük bir kısmı Katz günlük yaşam aktiviteleri ölçeğine göre bağımsızdır. Ancak Lawton-Brody ölçeğinde yer alan daha detaylı aktivitelerin gerçekleştirilebilme oranı düşmektedir.

- En çok zorlanılan aktiviteler alışveriş yapmak ve yemek hazırlamaktır.
- Yaşlı kadınların bilhassa hijyenle ilgili aktivitelerde ve yolculuk etmek, alışveriş yapmak gibi dışarıya yönelik eylemlerde daha fazla yardıma ihtiyaç duyduğu görülmektedir.
- Koronavirüs salgını dönemindeki sokağa çıkma yasaklarında çeşitli kamu kurumları, talepleri üzerine yaşlı vatandaşların market ve eczane gibi alışverişini yapmıştır. Bu uygulamanın daha sistematik ve istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi, bu gibi yardımlara komşular ve akrabalar vasıtasıyla toplumun da entegre edilmesi faydalı olacaktır.

- Yaşlıların zorlandığı işlevlerin başında yürüme, merdiven çıkma ve inme gelmektedir. Bu durum erişilebilir mekanların (asansör, rampalar, tırabzanlar vb.) artırılmasını ve düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.
- En fazla yaşanan üçüncü işlevsel zorluğun öğrenme, hatırlama ve dikkati toplama olması özellikle yaşlıların bilişsel desteğe de ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

ÖNERİLER

Tüm bu veriler ve bulgulardan yola çıkarak Türkiye için geliştirilebilecek politika önerilerini iki temel kategoriye ayırmak mümkündür. Bunların ilki doğurganlığı artırmaya yönelik iken ikincisi yaşlı nüfusa yönelik politikalardır.

Doğurganlığı Artırmaya Yönelik Politikalar

Birçok birey ve ailenin çocuk sahibi olma noktasında yaşadığı en önemli kaygı maddi etkenlerle ilgilidir. Dolayısıyla ailelerin mevcut ve muhtemel maddi yükünü hafifletmek adına atılacak her adım oldukça önemlidir.

- Halihazırda ülkemizde çocuk başına verilen aylık veya tek seferlik maddi yardımlar bulunmaktadır. Ancak bu yardımların daha sistematik, etkili ve sürdürülebilir bir şekilde revize edilmesi mümkündür. Bu anlamda bilhassa çalışan anneler için (Macaristan örneğinde olduğu gibi) vergi indirimleri veya muafiyeti gibi uygulamaların hayata geçirilmesi faydalı olacaktır.
- Yine ebeveynlere –özellikle de çalışan annelere– yönelik faizsiz veya düşük faizli kredi desteği sağlanabilir. Bu süreçte alınan kredilerde doğan her bir çocuk için geri ödeme erteleme veya borç miktarından düşülmesi gibi yardımlar yapılabilir.
- Çocuklu ailelere yönelik konut kredisi gibi destekler verilebilir. Bu anlamda Aile Yılı kapsamında açıklanan uygulamaların birinde TOKİ'nin üç ve daha fazla çocuklu ailelere konut önceliği sağlayacağını belirtmekte fayda vardır. Mevcut ailelerin refahına yönelik olumlu bir adım olan bu uygulamanın yeni çocuk sahibi olacak aileler için de teşvik edici bir şekilde genişletilmesi önerilmektedir.

- Çocuk sahibi olmayı düşünen ve özel sağlık sigortası olmayan kadınlara hamilelik ve doğum sigortası yardımı yapılabilir. Bu anlamda sigorta masraflarının bir kısmı sübvansedilebilir.

Doğurganlık oranlarındaki düşüşe ilişkin değerlendirmelerde sıklıkla kadınların iş gücüne katılımının artması sebebiyle doğurganlığın azaldığına dikkat çekilmektedir. Bu tespit doğru olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Zira doğurganlığın azalmasının temel nedeni kadınların istihdam edilmesi değil çalışma hayatının yapısal sorunlarının kadınlar üzerinde oluşturduğu maddi veya manevi baskılar ve yüklerdir. Özellikle annelik ile kariyeri bir arada yürütmek isteyen kadınlar iş-yaşam dengesi kurmada ciddi güçlüklerle karşılaşmakta ve bu da çocuk sahibi olma kararlarını geciktirmelerine ya da vazgeçmelerine yol açmaktadır. Esnek çalışma modellerinin sınırlı olması, çocuk bakım hizmetlerinin yetersizliği, iş yerinde ayrımcılık ve eşitsizlik, mobbing gibi etkenler kadınların hem iş hayatında kalıcı olmasını hem de çocuk sahibi olma isteklerini olumsuz etkilemektedir.

Bunun yanı sıra yaşanan nüfus değişimi ekonomik güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Bu gibi zorlukların üstesinden gelebilmek adına kadınların istihdama katılımının teşvik edilmesi kaçınılmaz çözümlerden biridir. Nitekim demografik zorluk yaşayan birçok ülke kadınların iş gücüne katılımı teşvik etmek için elinden geleni yapmaktadır. Örneğin Japonya’nın 2013’te başlattığı “Womenomics” politikası da yine ülkenin ekonomik kalkınması için kadın istihdamını teşvik etme amacındadır.

Dolayısıyla kadınların iş gücüne katılımı sosyoekonomik sorunların çözümünde kritik rol oynayan bir meseledir. Nüfus tartışmalarında da kadının iş gücüne katılımı değil iş hayatının yapısal olarak sorunlu koşulları tartışmaya açılmalıdır. Bununla birlikte iş-yaşam dengesinin kurulabilmesi için kadınlara destek olmak ve çeşitli iyileştirmeler yapmak elzemdir. Bu doğrultuda yapılabilecekler şöyle sıralanabilir:

Esnek ve Kademeli Doğum İzni: Halihazırda çalışan annelere doğum öncesi ve sonrası toplam 16 haftalık ücretli izin imkanı sağlanmaktadır.⁷⁶ Ancak izin süresi ve ücretlerinde kademeli bir yapılanmaya gidilmesi düşünülebilir. Daha fazla doğum izni kullanmak isteyen annelere bu süreler içinde ortalama maaşı farklı oranlarda kesintilerle ödenmeye devam edilebi-

⁷⁶ Son günlerde bu sürenin bir yıla yükseltilmesi üzerine çalışmalar yürütülmektedir. Bkz. Önder Yılmaz, “Ücretli Doğum İzni Bir Yıla Çıkarılıyor”, *Sabah*, 21 Nisan 2025.

lir. Bir başka deyişle doğum sonrası izinlerde kademeli maaş kesintisi ve alternatif plan seçenekleri geliştirilerek kadınlara tercih yapabilme ve esneklik imkanı sağlanabilir.

Esnek Ebeveyn İzni: Kullanım hakkı kendi tercihlerine göre ebeveynler arasında paylaşılabilir olan “ek izin alabilme”, “kısmi izin” veya “yarı zamanlı” çalışma gibi alternatif modeller geliştirilebilir. Böylece hem kadının iş hayatından kopmasının önüne geçilebilir hem de çocuk bakımının ebeveynler arasında sağlıklı paylaşımı teşvik edilebilir.

Kreş ve Okul Sonrası Bakım Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması: Özellikle çalışan ebeveynler için kreş ve okul sonrası bakım gibi hizmetlerin erişilebilir, kaliteli ve uygun maliyetli olması hem doğurganlık oranlarını hem de kadınların iş gücüne katılımını artırmada kilit rol oynamaktadır. Dolayısıyla kamusal anasınıfı ve kreş altyapısının güçlendirilmesi, bu konuda yerel yönetimler ve özel sektörle iş birliği yapılması büyük önem arz etmektedir.

Halihazırda 150’den çok kadın çalışanı olan iş yerinin 6 yaşından küçük çocukların bakımı için kreş açma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak uygulamanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Sadece kadın çalışan sayısının esas alınması, denetimlerin sıkı ve yaptırımların yeterince caydırıcı olmaması, bu sebeple iş yerlerinin kreş açmak yerine para cezası ödemeyi tercih etmesi bu sınırlılıklardan bazılarıdır. Söz konusu yükümlülüğün kadın-erkek ayrımı yapmaksızın toplam çalışan sayısına göre revize edilmesi veya sayının düşürülmesi, buna yönelik denetim ve yaptırımların artırılması faydalı olabilir.

Öte yandan iş-yaşam dengesini kolaylaştırmak ve kadın istihdamını desteklemek adına çocukların kreş/anaokulu saatleri ile ebeveynlerin mesai saatleri uyumlu hale getirilebilir. Bu bağlamda hem çocukların gelişimlerine katkı sunmak hem de çalışan ebeveynleri desteklemek amacıyla ilkokullar da dahil olmak üzere eğitim kurumlarının okul sonrası saatlerinde kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler sunulması teşvik edilebilir. Bunun yanında özellikle vardiyalı çalışan ebeveynler için gece kreşleri gibi alternatif vardiya programları geliştirilebilir.

Aile İçi Bakım Desteği: Çocuk bakımında aile içi dayanışma önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle nine ve dedelerin torunlarının bakımında aktif rol alması çalışan ebeveynlerin iş hayatına devam edebilmesini kolaylaştırmakta, çocukların güvenli ve tanıdık bir ortamda yetişmesini sağlamakta

ve yaşlıların da toplumsal fayda üretme hissini artırmaktadır. Bu çerçevede torun bakımını üstlenen yaşlılara maddi destek sağlanması yönünde bir politika geliştirilmesi önerilmektedir. Daha önce “Büyükanne Projesi” adıyla pilot bölgelerde başlatılan ancak yaygınlaştırılmayan uygulamanın yeniden gündeme alınması düşünülebilir.

Çocuk Sonrası Kariyer Desteği: Doğum veya çocuk bakımı nedeniyle kariyerine ara veren kadınların iş gücüne yeniden katılımını kolaylaştıracak uygulamalar büyük önem taşımaktadır. Bu noktada işverenlerin söz konusu kadınları istihdam etmesi kamu tarafından teşvik edilebilir. Ayrıca çocuk sayısına paralel olarak işe dönüş yapmak isteyen kadınlara örneğin ilk bir yıl için kreş masraflarının bir kısmını veya tümünü kapsayan “kreş bursu” sağlanabilir. Dahası kadınlara annelik ve kariyer konusunda hukuki, mesleki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulabilir.

Yaşlanan Nüfusa Yönelik Politikalar

Nüfusun yaşlanması ve yaşlı nüfusun artması başta ekonomik ve toplumsal alanlar olmak üzere bireyler ve toplumlar açısından yeni sınamaları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla olası riskleri yönetebilmek büyük önem arz etmektedir. Bu noktada geliştirilebilecek veya uygulanabilecek bazı politika önerileri şu şekilde özetlenebilir:

Gümüş Ekonomi: Yaşlanan nüfusun ekonomik ihtiyaçları, tüketim alışkanlıkları ve potansiyeline odaklanan ekonomik faaliyetler bütünü “gümüş ekonomi” (*silver economy*) olarak adlandırılmaktadır. Bir başka deyişle yaşlı bireylerin hem bir tüketici grubu hem de toplumsal üretime katkı sunabilecek bir potansiyel olarak değerlendirildiği ekonomik alandır.⁷⁷ Bu alan bilhassa Japonya gibi nüfusu yaşlı olan ülkelerde ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin de mevcut ve potansiyel ihtiyaçlara yönelik gümüş ekonomisini güçlendirmesi ve buna yönelik altyapısını hazırlaması zorunludur.

Uygulanacak nüfus politikalarında da gümüş ekonominin dikkate alınması faydalı olacaktır. Örneğin Çin'de olduğu gibi yoksulluk çeken bölgelerde yaşlı ve çocuk bakımı gibi mesleki beceri ve eğitimlerin yoğunlaştırılmasıyla büyük şehirlerde yaşlı ve çocuk bakımı hizmetlerine talep ile yoksulluk

77 Laurent Probst, Laurent Frideres, Bertrand Pedersen, Joanna Bolanowska ve Claire Marchive, “Business Innovation Observatory: Silver Economy”, European Union, (2015), <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/13420/attachments/1/translations/en/renditions/native>, (Erişim tarihi: 26 Mart 2025).

çeken bölgelerdeki iş gücü arzı arasındaki bu şekilde etkili bir bağlantı kurulması teşvik edilebilir.

Dönüşen nüfusla birlikte artacak olan ekonomik zorluklarla başa çıkabilmek için yaşlı istihdamını artırmak önemlidir. Bu kapsamda İŞKUR bünyesinde yaşlı nüfusun istihdam edileceği yarı veya tam zamanlı iş olanaklarının oluşturulması faydalı olacaktır. Öte yandan yaşlı istihdamını teşvik etmek için belirli sayıda yaşlı çalıştıran iş yerlerine vergi indirimleri gibi destekler sağlanabilir.

Yaşlı Dostu Konut Dönüşümü: Yaşlı bireylerin konutları yaşlanmaya bağlı olarak değişen fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dönüştürebilir. Bu sayede yaşlıların daha uzun süre bağımsız, güvenli ve rahat bir şekilde kendi evlerinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için konforlu bir ortam hazırlanabilir. Kentsel dönüşüm ve sosyal hizmetlerin kesişimi olarak düşünülebilecek bu uygulamayla yüksek eşiklerin kaldırılması, kaymaz zeminlerin yapılması ve duvar destek barlarının takılması gibi hizmetler sağlanırken kaza riskini artıran unsurlar da azaltılabilir. Ayrıca otomatik aydınlatma sensörleri, sesli acil yardım sistemleri ve akıllı ev çözümleri için de çeşitli dijital destekler verilebilir.

Dijital Uyum ve Eğitim: Yaşlı bireylerin dijital dünyaya erişiminin kolaylaştırılması, teknolojik gelişmelerden faydalanmaları ve dijital beceriler kazanmaları amacıyla çeşitli uygulamalar geliştirilmesi elzemdir. Bu noktada yaşlılara telefon ve internet kullanımı, e-Devlet işlemleri gibi konularda eğitimler verilmesi en önemli başlıklardır. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına veya yerel yönetimlere bağlı kurumlarda yaşlılara dijital okuryazarlık eğitimleri verilebilir. Bu eğitimlerin kurumsal olmayan yaşlı nüfusu da içine alacak şekilde genişletilmesi oldukça faydalı olacaktır. Bu kapsamda Almanya'da uygulanan Dijital Melek (Digitaler Engel) projesine benzer projeler geliştirilebilir, dijital becerileri kazandırmak adına yaşlılara eğitim veren mobil ekipler oluşturulabilir.

Veriler, yaşlıların önemli bir kısmının alışveriş yapmakta zorlandığını göstermektedir. Yaşlılar için çevrim içi alışveriş, gıda ve ilaç teslimat servislerinin kullanımını teşvik edici desteklerin sunulması faydalı olacaktır. Bunun için örneğin yaşlılara yönelik özel indirimler veya yardım hizmetleri sunulabilir.

Kuşaklar Arası Yardımlaşma: Farklı yaş grupları arasındaki iş birliği güçlendirilmeli ve yaşlıların toplumsal yaşamda daha etkin bir şekilde yer alması sağlanmalıdır. Bu kapsamda örneğin gençlerin yaşlılara ev işleri, alış-veriş ve yürüyüş gibi işlerde yarı zamanlı yardımcı olduğu sosyal sorumluluk projeleri geliştirilebilir. Yine buna benzer olarak bilhassa yalnız ölümlerin ve yaşlı izolasyonunun önüne geçmek adına gençlerin komşusu olduğu yaşlıları düzenli aralıklarla ziyaret ve kontrol ettiği “mahalle ağları” oluşturulabilir. Bunlar gibi sosyal sorumluluk projelerinde yer alan gençlere ise burs, öğrenci kredisi ödemelerinde indirim gibi maddi destekler temin edilebilir.

Sağlık ve Evde Bakım: 65-74 yaş grubunda her 10 kişiden biri, 75 yaş üzeri grupta ise neredeyse her 4 kişiden biri evde bakım desteğine gerek duymaktadır. Üstelik her iki yaş grubunda da kadınların destek ihtiyacı erkeklere göre daha fazladır. Tüm bu veriler halihazırda uygulanan evde bakım hizmetlerinin genişletilmesinin elzem olduğunu göstermektedir. Öte yandan evde bakım hizmetleri çeşitli teknolojik desteklerle güçlendirilebilir. Bu bağlamda yaşlılarda akıllı bileklik, kalp ritmi ölçer gibi giyilebilir sağlık teknolojileri teşvik edilmesi yararlı olabilir.

Bilhassa yalnız yaşayan yaşlıların düzenli aralıklarla ziyaret edilmesi ve telefon aracılığıyla kontrol edilmesi hem maliyetsiz hem de etkili uygulamalardan biri olacaktır. Daha önce tecrübe edilen uygulamaların yaşlılar özelinde yeniden uygulanması mümkündür. Örneğin aile sağlığı merkezleri koronavirüs salgını sürecinde salgına yakalanan vatandaşlarla telefon üzerinden sürekli olarak iletişime geçmiş ve mevcut durumlarını takip etmişti. Benzeri bir uygulama, yaşlılar için de sürdürülebilir.

Yaşlılarda en çok görülen ölüm sebepleri dolaşım sistemi hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları ve tümörlerdir. Tümör sebebiyle ölen erkeklerin oranı kadınlara göre neredeyse iki kat fazladır. Bu gibi sık rastlanılan rahatsızlıklarla ilgili düzenli sağlık taramalarının yapılması ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca söz konusu taramaların evde bakım hizmetlerine entegre edilmesi de faydalı olacaktır.

Demans Farkındalığı: Yaşlı nüfusu fazla olan ülkeler demansa yönelik politikalarıyla dikkat çekmektedir. Örneğin Japonya'da “Demans Politikalarının Geliştirilmesine Yönelik Ulusal Çerçeve” ve Almanya'da “Ulusal Demans Stratejisi” gibi belgeler hazırlanmış; konuya yönelik politikalar geliştirilirken kamuoyunda farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Ülkemizde

de bu yönde bir girişimin olması önem arz etmektedir. Nitekim artan yaşam süreleri ve yükselen yaşlı yalnızlığı ilerleyen çağın en büyük sorunlarından birinin demans olacağını göstermektedir. Özellikle yaşlı birey yakınlarının bu konuda bilinçlendirilmesi, yaşlıların demans kontrollerine tabi tutulması, demans hastası olan kişilere de danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi gibi hususlar önem taşımaktadır. Almanya ve Japonya'da olduğu gibi kamu kurumlarında demans eğitimlerinin verilmesi ve kamusal alanda bu eğitimi almış "demans ortakları"nın artırılması etkili olacaktır.

FATMA ZEHRA LALEOĞLU

2017'de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden ve 2022'de Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Aynı üniversite ve bölümde doktora eğitimine devam etmektedir. Çalıştığı konular arasında siyaset ve ahlak felsefesi, kültürel ve sosyal çalışmalar, gençlik sosyolojisi gibi konular bulunmaktadır.

DEMOGRAFİK YORGUNLUK

Türkiye’de Nüfusun Yaşlanması, Riskler ve Öneriler

FATMA ZEHRA LALEOĞLU

Türkiye son yıllarda hızlı bir demografik dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm yüksek doğurganlık oranı ve kısa yaşam süresiyle karakterize olan nüfus yapısından düşük doğurganlık, artan yaşam süresi ve yaşlanan nüfus profiline doğru dönüşen bir süreci kapsamaktadır. Türkiye’nin uzun yıllar boyunca başta ekonomik büyüme olmak üzere kalkınma için avantaj olarak görülen genç ve büyüyen nüfus yapısı yerini giderek yaşlanan bir nüfusa bırakmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’nin mevcut nüfus yapısı artık gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına benzer bir yönde şekillenmeye başlamıştır. Ancak ülkemizin söz konusu dönüşümü gelişmiş ülkelerdekine benzer altyapı kurulmadan ve kurumsal hazırlık olmadan, erken ve oldukça hızlı bir şekilde tecrübe etmesi demografik yorgunluk ifadesiyle kavramsallaştırılabilecek bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Söz konusu duruma dikkat çekmek üzere kaleme alınan bu raporda ilk olarak dünya genelindeki yaşlanma eğilimleri incelenmiş; Çin, Macaristan, İtalya, Japonya, Güney Kore ve Almanya gibi farklı dinamiklere sahip ülkelerin öne çıkan demografik özellikleri ve uyguladıkları politika örnekleri aktarılmıştır. Ardından ülkemizdeki yaşlı nüfus TÜİK verileri ışığında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yaşlı nüfusun demografik ve sosyoekonomik profili ayrıntılı bir biçimde incelenmiş; yaş grubu, medeni durum, eğitim düzeyi, istihdam durumu, yoksulluk riski, günlük yaşam aktiviteleri ve hanehalkı yapıları gibi çok sayıda değişken üzerinden mevcut durum analiz edilmiştir. Son olarak tüm bunların beraberinde getirdiği potansiyel riskler ve fırsatlar ele alınmış ve uygulanabilecek çeşitli politika önerileri sunulmuştur.